

DABAS PARKS

“VECUMI”

DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

Dabas parks atrodas Balvu rajona
Žīguru un Vecumu pašvaldību teritorijā

Plāns izstrādāts laika periodam
no 2004. gada līdz 2008. gadam.

Izstrādātājs:

LR Vides ministrija, Latvijas Ornitoloģijas biedrība
Projekta vadītājs:
Agris Celmiņš

Rīga

2004.gada _____

Atjaunots: _____ gada _____

IEVADS	4
KOPSAVILKUMS	5
I. DAĻA. APRAKSTS	5
1.1. Teritorijas juridiskās saistības	5
1.1.1. Latvijas likumdošana	5
VIDES UN DABAS AIZSARDZĪBA	5
1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības	8
1.1.3. Īpašuma tiesības	8
1.2. Vispārēja informācija par teritoriju	8
1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes	8
1.2.2. Esošais teritorijas zonējums	8
1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra	9
1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture	9
1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums	9
1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju	9
1.3. Teritorijas fiziski ģeogrāfiskais raksturojums	10
1.3.1. Klimats	10
1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija	10
1.3.3. Hidroloģija	10
1.3.4. Augšnes	11
1.4. Teritorijas bioloģiskais raksturojums	11
1.4.1. Fauna	11
1.4.1.1. Putni	11
1.4.1.2. Zīdītāji	17
1.4.2. ES aizsargājami biotopi	21
1.5. Teritorijas sociālekonomiskais raksturojums	23
1.5.1. Demogrāfiskā analīze	23
Iedzīvotāji un bezdarbnieki Vecumu pagastā	23
1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi	24
1.5.2.1. Tūrisms un atpūta	24
1.5.2.2. Lauksaimniecība	24
1.5.2.3. Mežsaimniecība	24
1.5.2.4. Medības	25
1.6. Izmantotās literatūras saraksts	25
II. DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	27
2.1. Teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un to ietekmējošie faktori	27
2.2. Biotopi kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un tos ietekmējošie faktori	27
2.2.1. Pļavas	27
2.2.2. Meži	27
2.3. Sugas kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un tās ietekmējošie faktori	28
2.3.1. Putni	28
2.3.2. Zīdītāji	30
2.3.3. Abinieki	30
2.3.4. Augi	30

2.4. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums	30
III. DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI	31
3.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi	31
3.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plānā apskatītajam apsaimniekošanas periodam	31
IV. DAĻA. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	32
4.1. Apsaimniekošanas pasākumi	32
4.2. Ieteicamais teritorijas zonējums	41
V. DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA	42
5.1. Plāna ieviešanas praktiskie aspekti	42
5.2. Plāna atjaunošana	42
5.3. Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos	42
5.4. Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts	42

IEVADS

Dabas parka "Vecumi" izveides mērķis ir teritorijā esošo dabas vērtību - galvenokārt meža biotopu un putnu sugu – aizsardzības nodrošināšana. Dabas parks ietver mežu biotopus, kas pēdējā pusgadsimta laikā attīstījušies, cilvēka saimnieciskās darbības neietekmēti vai maz ietekmēti. Teritorija ir viena no nozīmīgākajām mazā ērgļa *Aquila pomarina* ligzdošanas vietām Latvijā.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts projekta "Divu putniem nozīmīgu vietu aizsardzība Latvijā", kuru ievieš LR Vides ministrija sadarbībā ar Latvijas Ornitoloģijas biedrību. Plāna izstrāde balstīta uz projekta ekspertu sniegtajiem materiāliem, kas iegūti teritorijas inventarizācijas rezultātā, kā arī tikuši izmantoti pieejamie literatūras dati par teritoriju.

Plāna izstrāde balstīta uz esošo datu apkopojumu par teritoriju kā arī projekta ekspertu (ornitologa, zoologa, meža ekologa, biotopu eksperta-botāniķa un hidrologa) sniegtajiem materiāliem, kas iegūti teritorijas inventarizācijas rezultātā LIFE-Nature finansētā projekta laikā.

Aizsargājamo dzīvnieku sugu inventarizācijā (veiktas 12 ekspedīcijas) galvenā uzmanība tika veltīta zīdītāju, gliemju un kukaiņu sugām.

Projekta laikā notikušas divas sanāksmes ar galveno interešu grupu (zemes īpašnieku, VAS "Latvijas Valsts meži", VMD, vietējo pašvaldību, uzņēmēju, valsts institūciju un nevalstisko organizāciju pārstāvju) piedalīšanos. Pirmās sanāksmes (2002. g. febr.) mērķis bija iepazīstināt vietējos iedzīvotājus un interešu grupas ar dabas aizsardzības problēmām teritorijā. Otrā sanāksme notika 2003. gada februārī. Interese grupas tika iepazīstinātas ar inventarizācijas rezultātiem, plānotajām aizsargājamās teritorijas robežām, zonējuma uzmetumu un individuālo noteikumu melnrakstu, notika diskusija. Sapulces dalībniekus visvairāk interesēja mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi un iespējas saņemt kompensācijas. Ņemot vērā, ka dabas aizsardzības aprobežojumu kompensācijas mehānisma izstrāde valstiskā līmenī vēl nebija pabeigta (termiņš - 2004.g. 1. janvāris), projekta ieviešana tika vērtēta pretrunīgi. Diskusijās tika izteikti priekšlikumi un doti komentāri individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam, kuru rezultātā tajos tika veiktas izmaiņas.

Plāna izstrādē piedalījās: Indulis Vanags, Agris Celmiņš, Ilze Vilka. Kā eksperti inventarizācijās piedalījās un savu ieguldījumu DAP izstrādē deva Ansis Opmanis (biotopu eksperts-botāniķis), Aivars Petriņš (ornitologs), Valdis Pilāts (zoologs), Inese Meldere (hidrologs), Mareks Kilups (kartogrāfs).

KOPSAVILKUMS

I. DAĻA. APRAKSTS

1.1. Teritorijas juridiskās saistības

1.1.1. Latvijas likumdošana

Vides un dabas aizsardzība

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma (16.05.2000.) paredz pasākumu veikšanu ES direktīvu prasību ieviešanai, t.sk. aizsargājamo teritoriju tīkla pilnveidošanu, aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu dzīvotņu aizsardzības nodrošināšanu mežos, labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu apdraudētajām sugām.

Likums *Par vides aizsardzību* (06.08.1991., groz. 22.05.1997. un 20.12.2001.) norāda nepieciešamību aizsargāt sugas un to dzīvotnes, nosaka valsts kontroli vides aizsardzībā un resursu izmantošanā, valsts pārvaldes institūcijas u.c. jautājumus.

Likums "*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*" (02.03.1993., grozījumi 30.10.1997. un 28.02.2002. un 12.12.2002.) definē aizsargājamo teritoriju kategorijas, t. sk. dabas parku (II nod.), regulē to izveidošanas kārtību (III nod.), kā arī nosaka nepieciešamību izstrādāt dabas aizsardzības plānus īpaši aizsargājamām teritorijām. Likums regulē ar zemes īpašuma tiesībām saistītos jautājumus aizsargājamās teritorijās – īpašnieku tiesības uz zaudējumu atlīdzību (29. pants), aizliegumu privatizēt vai atsavināt valstij piederošo vai piekrītošo zemi aizsargājamo teritoriju dabas rezervātu un dabas liegumu zonās (33. pants), valsts pirmpirkuma tiesības uz zemi aizsargājamās teritorijās (35. pants) u.c. jautājumus.

10.04.2003. Valsts sekretāru sanāksmē izsludināts likumprojekts "*Grozījumi likumā "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"*".

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību atbilstoši aizsargājamās teritorijas kategorijai nosaka MK noteikumi Nr. 415 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*" (27.07.2003.). Noteikumos uzskaitīti pieļaujamie un aizliegtie darbības veidi, kas ir saistoši visām attiecīgās kategorijas aizsargājamām teritorijām, ja vien individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos nav paredzēts citādi.

Līgumu slēgšanas kārtību īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības nodrošināšanai nosaka *MK noteikumi Nr. 247* (25.07.2000.).

Sugu un biotopu aizsardzības likuma mērķi ietver bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, saglabājot Latvijai raksturīgo faunu, floru un biotopus, kā arī populāciju un biotopu saglabāšanas veicināšanu atbilstoši ekonomiskajiem un sociālajiem priekšnoteikumiem, kā arī kultūrvēsturiskajām tradīcijām (2. pants). Atbilstoši likumam, "īpaši aizsargājamās sugas un biotopi atrodas īpašā valsts aizsardzībā" (8. pants). 7. pantā definēts sugu un biotopu labvēlīgas aizsardzības statuss.

Īpaši aizsargājamās sugas uzskaitītas MK noteikumos Nr. 396 "*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*" (14.11.2000.)

Virkne šo sugu sastopama dabas parka "Vecumi" teritorijā, pie tam daļai no tām šai teritorijai ir īpaša aizsardzības nozīme (piem. mazajam ērglim, melnajam stārķim, apdraudētajām dzeņu sugām).

MK noteikumos Nr. 421 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu" (5.12.2000.) dots aizsargājamo biotopu saraksts.

MK noteikumi Nr. 45 "Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi" paredz mikroliegumu izveidi virknei īpaši aizsargājamo sugu un biotopu, lai nodrošinātu to aizsardzību un apsaimniekošanu. Sugu sarakstā iekļauta virkne teritorijā sastopamo putnu sugu.

Dabas parkā sastopamo putnu sugu mikroliegumu platības ir sekojošas:

<i>Suga</i>	<i>Platība</i>
Baltmugurdzenis <i>Dendrocopos leucotos</i>	Ligzdošanas vietā 2-10 ha platībā
Vidējais dzenis <i>Dendrocopos medius</i>	"
Trīspirkstu dzenis <i>Picoides tridactylus</i>	"
Vidējais ērglis <i>Aquila clanga</i>	Ligzdošanas vietā 10-200 ha platībā
Mazais ērglis <i>Aquila pomarina</i>	Ligzdošanas vietā 5-30 ha platībā
Mednis <i>Tetrao urogallus</i>	Riesta vietā 10-200 ha platībā
Melnais stārķis <i>Ciconia nigra</i>	Ligzdošanas vietā 10-30 ha platībā

MK noteikumos Nr. 117 "Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu" (13.03.2001.) noteikti zaudējumu apmēri atbilstoši īpaši aizsargājamo sugu iedalījumam grupās atkarībā no to apdraudētības, sastopamības un nozīmīguma. Noteikumu 9.pants paredz, ka zaudējumi par biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu, t.sk. meža izciršanu, atlīdzināmi vienas minimālās mēnešalgas apmērā par katrēm 10 m² iznīcinātā vai bojātā biotopa.

03.07.2003. Valsts sekretāru sanāksmē izsludināts likumprojekts "Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās".

Meži

Meža likuma (24.02.2000) mērķis ir regulēt "visu Latvijas mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem garantējot vienādas tiesības, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību un nosakot vienādus pienākumus". Meža likums paredz galvenās cirtes aizliegumu īpaši aizsargājamās meža iecirkņos (mikroliegumos) (9.pants). Likums aizliedz koku ciršanu mežā, ja nav veikta meža inventarizācija (12.pants); pamatojoties uz inventarizācijas datiem tiek izstrādāts meža apsaimniekošanas plāns (8.nod.), kas nosaka konkrētā meža īpašuma vai tiesiskā valdījuma apsaimniekošanas mērķus un paredz meža apsaimniekošanas darbības. Likums uzliek par pienākumu meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam ievērot vispārējās dabas aizsardzības prasības (35. pants). 36. pantā pausta nepieciešamība izdalīt īpaši aizsargājamus meža iecirkņus – mikroliegumus un aizsargājamās zonas gar ūdeņiem un mitrzemēm, kā arī saglabāt īpaši nozīmīgus mežaudzes struktūras elementus visu veidu cirtēs.

MK noteikumi Nr. 189 “*Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā*” (08.05.2001.) nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā, dabas aizsardzības prasības galvenajā un kopšanas cirtē, kā arī saimnieciskās darbības ierobežojumus dzīvnieku vairošanās sezonas laikā. Vispārējās prasības ietver buferzonu noteikšanu ap mikroliegumiem īpaši aizsargājamām putnu sugām, aizsargājamo zonu noteikšanu gar ūdeņiem, kurās aizliegta kailcirte u.c. prasības (II daļa). III daļā aplūkotās dabas aizsardzības prasības ietver dažādu mežaudzes struktūras elementu (t.sk. koku ar lieliem un resniem zariem, dobumainu koku, koku ar lielām putnu ligzdām, stubeņu un nokaltušu lielu dimensiju koku) saglabāšanu galvenajā un kopšanas cirtēs. Saimnieciskās darbības ierobežojumi dzīvnieku vairošanās sezonas laikā ietver sezonālu saimnieciskās darbības aizliegumu buferzonās ap reto putnu sugu ligzdošanas vietu mikroliegumiem (IV daļa).

MK noteikumi Nr. 152: *Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs* (09.04.2002.) nosaka galvenās cirtes vecumu un caurmēru, paredzot, ka īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kur tas atļauts, galveno cirti veic, kad mežaudze sasniegusi galvenās cirtes vecumu. Saskaņā ar noteikumiem, mežaudze, kas atrodas ĪADT, mikroliegumā vai ūdeņu aizsargjoslā, nav atzīstama par neproduktīvu.

Pamatojoties uz MK noteikumiem Nr. 45, Zemkopības ministrija ir izdevusi Instrukciju Nr. 7 “*Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas metodika*” (09.11.2001.), līdz ar to piešķirot dabiskajiem meža biotopiem (“mežaudžu atslēgas biotopiem”) mikroliegumu statusu. Instrukcijā doti meža biotopu veidi, kuriem veidojami mikroliegumi.

“*Meža zemes transformācijas kārtība*” (MK noteikumi Nr. 94, 27.02.2001.) nosaka transformācijas nosacījumus un meža zemes transformācijas atļaujas saņemšanas kārtību, kā arī valstij nodarīto zaudējumu aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību par dabiskās meža vides iznīcināšanu transformācijas rezultātā.

Aizsargjoslas

Aizsargjoslu likums (05.02.1997., groz. 12.04.2002.) nosaka dažādus aprobežojumus ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslās, ietverot aizliegumu veikt kailcirtes 50 m platā joslā. Nosaka ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu platumu atkarībā no to izmēriem.

Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu noteikšanas metodika (MK noteikumi Nr. 284, 04.08.1998.) regulē aizsargjoslu noteikšanas kārtību, apzīmēšanu dabā, vides aizsardzības prasības aizsargjoslās.

Citi normatīvie akti

MK noteikumi Nr. 385: *Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācijas nosacījumi un zemes transformācijas atļauju izsniegšanas kārtība* (01.09.2001.) nosaka, ka īpaši aizsargājamajos biotopos zemes transformācija ir aizliegta.

Medību likums (08.07.2003., spēkā no 06.08.2003.) nosaka medību saimniecības pamatnoteikumus Latvijas Republikā. Nosaka arī medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Pašlaik tiek izstrādāti atbilstošie *Medību noteikumi*, līdz to spēkā stāšanās dienai ir spēkā MK noteikumi Nr. 251, 08.08.1995. ar grozījumiem 07.10.1997. Medību noteikumi nosaka medījamo dzīvnieku sugas, to medību termiņus, gadījumus, kādos iespējamas medības ārpus medību termiņiem un citas ar medību norisi saistītās prasības. Noteikumi paredz, ka medības ĪADT notiek saskaņā ar medību noteikumiem, ĪADT vispārējiem aizsardzības un

izmantošanas noteikumiem, attiecīgās teritorijas individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem u.c. medības reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem.

Īpašuma tiesības reglamentē *Civillikums* (1937., atjaunots un stājies spēkā 01.09.1992.). Likums nosaka, ka īpašums ir “tiesība valdīt (lietu) un lietojot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus”, kā arī “īpašums dod īpašniekam vienam pašam pilnīgas varas tiesību par lietu, ciktāl šī tiesība nav pakļauta sevišķi noteiktiem aprobežojumiem”. *Grozījumi Civillikumā* (24.04.1997.) precizē, ka mežu lietošanas tiesību aprobežojumi ir noteikti likumos par mežu apsaimniekošanu un izmantošanu.

1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības

ES Putnu direktīva (Council Directive 79/409/EEC) un Biotopu direktīva (Council Directive 92/43/EEC) paredz aizsargājamo dabas teritoriju tīkla (Natura 2000) izveidi katras dalībvalsts teritorijā, kas nodrošinātu direktīvu pielikumos minēto sugu un biotopu aizsardzību. Valsts ir atbildīga par šo direktīvu ieviešanu, un tās ir saistošas attiecībā uz projekta teritoriju.

Latvija ir ratificējusi Riodežaneiro konvenciju “Par bioloģisko daudzveidību” (1992), kas paredz veicināt ekosistēmu un dabisko dzīvotņu aizsardzību un sugu dzīvotspējīgu populāciju saglabāšanu dabiskajā vidē.

Latvija ir ratificējusi Bernes konvenciju “Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu” (1979), kurā, cita starpā, katra dalībvalsts uzņemas pievērst uzmanību savvaļas floras un faunas saglabāšanai savas plānošanas un attīstības politikā.

Latvija ir ratificējusi Bonnas konvenciju “Par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību” (1979). Migrējošo sugu saglabāšanu var nodrošināt tikai nodrošinot to aizsardzību visās to dzīves cikla fāzēs (ligzdošanas un ziemošanas vietās un migrāciju ceļos), tādēļ īpaši nozīmīga ir starptautiska sadarbība. Konvencijas pielikumos iekļautas apdraudētās migrējošo dzīvnieku sugas un migrējošo dzīvnieku sugas ar nelabvēlīgu aizsardzības statusu.

1.1.3. Īpašuma tiesības

Zeme dabas parkā pieder privātajiem īpašniekiem un valstij. 87,3 % meža platību pieder valstij, 12,7% - privātajiem īpašniekiem. Valsts mežā ar likumdošanu noteiktās meža īpašnieka funkcijas meža apsaimniekošanā kā īpašuma tiesiskais valdītājs veic Valsts akciju sabiedrība “Latvijas valsts meži”, kas izveidota ar LR MK rīkojumu Nr. 453 “Par valsts akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” izveidošanu” no 1999. gada 24. septembra (VAS “LVM” 2003).

1.2. Vispārēja informācija par teritoriju

1.2.1. Teritorijas atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes

Teritorija atrodas Latvijas ZA daļā, Ziemeļlatgalē. Pēc administratīvā iedalījuma - Balvu rajona Zīguru un Vecumu pagastos.

Teritorijas centra koordinātes: 729558,5; 6351299,7 jeb 27° 48' 19,0"; 57° 14' 49,4".

1.2.2. Esošais teritorijas zonējums

Līdz šim teritorijai nav bijis izstrādāts zonējums. Zonējuma projekts ietverts 4.2. nodaļā.

1.2.3. Teritorijas apsaimniekošanas infrastruktūra

Teritorijai nav administrācijas, tādēļ par dabas aizsardzības plāna ieviešanu un ieviešanas uzraudzību atbild Dabas aizsardzības pārvalde.

1.2.4. Teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Teritorijā vairāku gadu desmitu garumā ir notikusi nemeliorētām un zemas kvalitātes mežiem raksturīga mežsaimniecība, kur galvenais akcents tiek likts uz koksnes ieguvi kailcirtē un izcirtumu atjaunošana stādot egli.

Teritorijai iepriekš nav bijis legāls aizsardzības statuss, izņemot dažus mikroliegumus un dzelzceļa aizsargjoslu 500 m platumā. 2003. gadā teritorijā ir izveidoti: 1 mikroliegums Melnā stārķa (*Ciconia nigra*) aizsardzībai ar platību 33,0 ha, 2 mikroliegumi Mazā ērgļa (*Aquila pomarina*) aizsardzībai ar platību 44,3 ha, viens mikroliegums Medņa (*Tetrao urogallus*) ar platību 34,2 ha ha, buferzona 69,2 ha un 3 mikroliegumi baltmugurdzeņa aizsardzībai ar platību 23,8 ha.

Esošie mikroliegumi putnu sugu ligzdošanas vietās nenodrošina pietiekamu meža biotopu aizsardzību, nenovērš to fragmentāciju, kā arī traucējuma faktoru ligzdojošajiem putniem. Bez tam mazā ērgļa aizsardzībai nepieciešama tā barošanās biotopu saglabāšana, veicot atbilstošu lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu. Tādēļ teritorijai nepieciešams vienots aizsardzības statuss un apsaimniekošanas plāns.

Lai veiktu detalizētu ligzdojošo putnu faunas un biotopu izpēti, kā arī precizētu plānotās aizsargājamās teritorijas robežas, tika ierosināts projekts LIFE-Nature programmas finansiālam atbalstam.

1.2.5. Teritorijas kultūrvēsturiskais raksturojums

Teritorijā atrodas Rejevas viduslaiku kapsēta.

1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls par teritoriju

<i>Karšu veids</i>	<i>Mērogs</i>	<i>Gads</i>	<i>Pieejamā forma</i>	<i>Atrašanās vieta</i>
Ortofotokartes	1:10 000	1996	digitālā veidā	LR Valsts Zemes dienests
PSRS Ģenerālštāba topogrāfiskās kartes	1:10 000	dažādi	kopijas	LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātes karšu bibliotēka
Mežaudžu plāni par valsts mežiem	1:15000	1997	digitālā veidā, izdrukas	VAS "Latvijas valsts meži", Dienvidkurzemes mežsaimniecība
Meža daļplāni par valsts mežiem	1:10 000	2001	digitālā veidā, izdrukas	VAS "Latvijas valsts meži", Dienvidkurzemes mežsaimniecība

Zemes kadastra karte	1:10 000	2003	digitālā veidā, izdrukas	LR Valsts Zemes dienests
Satelītkarte	1:50 000	1998	digitālā veidā, tipogrāfiski iespiesta	LR Valsts Zemes dienests, tirdzniecības tīkls
Topogrāfiskā karte	1:50 000	2003	digitālā veidā, tipogrāfiski iespiesta	LR Valsts Zemes dienests, tirdzniecības tīkls
Latvijas autoceļu atlants	1:200 000	2002	tipogrāfiski iespiesta	“Karšu veikals Jāņa sēta”

1.3. Teritorijas fiziski ģeogrāfiskais raksturojums

1.3.1. Klimats

Teritorija atrodas Mudavas zemienes Abrenes nolaidenumā, kas nosaka to, ka klimats ir mēreni kontinentāls. Nokrišņu daudzums - 600-700 mm gadā. Aktīvo temperatūru summa – 1900 - 1950 °C. Raksturīgs īss bezsala periods 130-141 diena. Janvāra vidējā temperatūra – 8,2 °C, jūlija vidējā temperatūra 17,0 °C.

1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija

Mudavas zemienes Abrenes nolaidenuma virsma lēzeni viļņota. Augstums virs jūras līmeņa no 81,2 m līdz 101,4 m. Nelieli pauguri paceļas Ūlasu (101,4 m), Šļopkīnes (97,5 m) un Badnovas (96,0 m) ciemos. Teritorijas pamatiežu virsu zem kvartāra nogulumu segas, ko veido limnoglaciālie nogulumi, veido Katlešu - Ogres svīta. To veido augšdevona nogulumi – smilšakmeņi, aleirolīti, māli, domerīti, dolomīti, ģhipši. Tās biezums 3-65 m. (Latvijas daba 6. sēj. 1998; Brangulis, Kuršs u.c. 1998)

1.3.3. Hidroloģija

Dabas parka teritorijai cauri tek trīs nozīmīgākas upes: Vjada - ziemeļu daļā, Kira - vidusdaļā un Niedrupīte - dienvidu un dienvidaustrumu daļā. Niedrupīte ir Latvijas - Krievijas robežupe, kā arī dabas parka robeža.

Visu šo upju sateces baseini ir izstiepti un veidojas jau ārpus dabas parka teritorijas. Dabas parka robežās ietilpst Vjadas un Kiras vidusteces, kā arī Niedrupītes lejtece. Šo upju baseini pieder Veļikajas lielbasienam, kura baseina kods ir 68 saskaņā ar ūdenssaimniecisko iecirkņu klasifikātoru (VDC 1996).

Vjada (kods 682) ir Veļikajas kreisā krasta pieteka Balvu rajonā. Tā nelielā posmā ir Latvijas un Krievijas robežupe. Garums 87 km, no kuriem tikai 40 km ir Latvijas teritorijā. Baseina lielums Latvijā – 609,8 km². Baseina augšdaļa atrodās Adzeles pacēlumā, kur Vjada iztek no Stampaku purva kā neliels grāvis. Vjada tek cauri Nastrovas un Tepenīcas ezeram. Dabas parka teritoriju tā šķērso 17 km garā posmā (no 60. kilometra līdz 45. kilometram). Vjadas kreisā krasta pietekas ir Virica (7 km), Liepna (47 km Latvijā), Voroža un Opočka, bet labā krasta pieteka ir Kira (25 km Latvijā). Izņemot Viricu visas nosauktās pietekas ietek Vjadā jau Krievijas teritorijā.

Kira (kods 6822) ir Vjadas labā krasta pieteka. Tās garums ir 59km, no kuriem Latvijā 25 km. Baseina lielums Latvijas teritorijā ir 216,1 km². Kira sākas Austrumlatvijas zemienes Adzeles pacēlumā uz dienvidiem no Viļakas. Tek augstos krastos pa morēnu pauguraini, vidustece atrodas Abrenes nolaidenumā, bet lejtece Mudavas zemienē. Uz austrumiem no Viļakas ezera tā ieplūst plašos pļavu masīvos. Vidustecē un lejtecē Kira tek galvenokārt pa laukiem un tīrumiem, kur upe ielejā veido vairākus lielus līkumus, pa kuriem gultne savukārt meandrē ar mazākiem līkumiem. Kiras kreisā krasta pietekas ir Tutinava, Meirupīte, Bušma un Gurva, taču neviena no šīm upēm nav objekta robežās. Dabas parka teritorijas austrumu stūrī Kirā ietek tās labā krasta pieteka Niedrupīte.

Niedrupītes (kods 68222) garums ir 21 km, baseina laukums – 71 km², no kura Latvijā 56,9 km². Upe sākas kā novadgrāvis uz ziemeļiem no Medņevas. Baseins galvenokārt atrodas Abrenes nolaidenumā. Gultne augštecē un lejtecē ir regulēta. Lejteces posma pēdējos 8 km 1945. gadā tika noteikta robeža starp Latviju un Krieviju.

Apskatāmo upju baseinu mežainība ir atšķirīga (20...75% robežās), jo Kira pārsvarā tek pa maz mežiem klātu apvidu, galvenokārt pa pļavām un tīrumiem, tādēļ tur mežainība ir tikai 20...30%, bet abas pārējās upes - Vjada un Niedrupīte tek pa mežainu apvidu, līdz ar to meži no sateces baseina platības aizņem 50...75 %.

Zināmu ietekmi uz upju hidroloģisko režīmu atstāj arī upju sateces baseinos esošie purvi. Saskaņā ar Latvijas PSR kūdras fonda (Kūdras fonds 1980) datiem dabas parka teritorijā atrodas 9 nelieli purvi. Tie ir: Badnovas (augstais purvs, 106 ha), Žogunovas (augstais, 76 ha), Raču (augstais, 70 ha), Robežnieku (zemais, 34 ha), Šlepķines (zemais, 22 ha), Nemoku I (zemais, 10 ha), Bļinicas (zemais, 10 ha), Kopancu (zemais, 6 ha) un Nemoku (pārejas, 4 ha).

1.3.4. Augsnes

Teritorijā galvenokārt sastopama velēnu podzolaugsne uz māla cilmieža (pēc FAO klasifikācijas *Haplic Podzols*). Tās ir augšnes, kam raksturīgs vienkāršs un normāls augšnes horizontu sakārtojums, veidojusies uz brīvos karbonātus saturošiem nogulumiem. Sastopama arī pseidoglejotā augšne (*Gleyc Podzols*), kurai raksturīgs gleja horizonts, kas ir blīvs ar vāju ūdens caurlaidību.

Augsnes teritorijā ir vidēji auglīgas līdz auglīgas, kas nosaka meža augšanas apstākļu – vēris, gārša, dumbrājs un liekņā dominēšanu mežos.

1.4. Teritorijas bioloģiskais raksturojums

1.4.1. Fauna

Visaptveroši faunas pētījumi teritorijā nav veikti. *LIFE* finansētā projekta ietvaros inventarizētas galvenokārt atbilstoši ES Putnu un Biotopu direktīvām aizsargājamās dzīvnieku sugas, lielāko uzmanību veltot putniem.

1.4.1.1. Putni

LIFE finansētā projekta ietvaros notika aizsargājamo meža putnu sugu (galvenokārt mazā ērgļa, melnā stārķa un reto dzeņu sugu) ligzdojošo populāciju inventarizācija. Papildus tika atzīmētas visas teritorijā konstatētās sugas. Mazā ērgļa un melnā stārķa populāciju inventarizācija notikusi, apsekojot jau iepriekš zināmās ligzdas, apsekojot šo sugu ligzdošanai piemērotus meža nogabalus (informācija iegūta no meža datu bāzes un mežaudžu plāniem),

izsekojot putnus to barošanās vietās. Aizsargājamo dzeņu sugu konstatēšanai izmantota pievilināšana, atskaņojot šo sugu balsu ierakstus potenciālajās to ligzdošanas un barošanās vietās (vadoties no meža datu bāzes un mežaudžu plāniem).

Mazais ērglis *Aquila pomarina*

Pavisam izvēlētajā īpaši aizsargājamajā dabas teritorijā 2002. un 2003. g. ekspedīcijās atrastas vai citādi kļuvušas zināmas 15 paērgļu teritorijas, no kurām mazuļi vai nesēni izvestas ligzdas konstatēti 7 teritorijās. Pārējās 8 novēroti viens vai vairāki vecie putni ar teritoriālu uzvedību tādā pakāpē, kas liecina par ligzdošanas iecirkni.

1. tabula

Teritorijas Nr.	suga	kvartāls	Noga bals	ligzda	piezīmes
1.	*paērglis	188.	5.	teritorija	2002 - neapdz. 2 ligzdas
2.	mazais ērglis	232.	11.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv
4.	mazais ērglis	383./384.		teritorija	ligzda nav zināma
5.	mazais ērglis	privāt mežs uz ZA no 426. kv		apdz. ligzda	2002 - 1 juv 2003- noc. Kailc.
6.	*mazais ērglis	427.	2.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv
7.	*mazais ērglis	246.	11.	teritorija	neapdz ligzda
8.	mazais ērglis	254./258.		teritorija	ligzda nav zināma
9.	mazais ērglis	255.	16.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv
10.	mazais ērglis	z/s „Avenāji”		teritorija	ligzda nav zināma
11.	mazais ērglis	270.	7.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv
12.	mazais ērglis	281.	20.	teritorija	apmeklēta ligzda
13.	paērglis	291.	4.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv
14.	paērglis (hibrīdmazuļis)	298.	6.	apdz. ligzda	2002 - 1 juv 2003 - ligzda nokritusi
15.	paērglis	303.	10.	teritorija	2 neapdz. ligzdas

Jāpiebilst, ka 2002.g. jūlijā - augustā un 2003. g aprīlī - maijā skatīto ērgļu ligzdu rajonos izdevās novērot arī dažus visai tumšus īpatņus, kas dabā ir patumši brūnā šokolādes krāsā un kontrasts ar spārnu primārajām melnajām lidspalvām ir minimāls. Tādi putni tika novēroti vairākās teritorijās, kas 1. tabulā atzīmēti ar zvaigznīti (*).

Lai noskaidrotu jautājumu par vidējā ērgļa sastopamību teritorijā, kā arī par iespējamiem jauktajiem pāriem ar mazo ērgli (hibrīdmazuļi), nepieciešams turpmāk atrast aizdomīgo pāru ligzdas un skatīt mazuļu apspalvojumu īsi pirms izlidošanas.

Vidējais ērglis *Aquila clanga*

Līdz šim iespējamās vidējā ērgļa ligzdas statuss teritorijā un tās tuvākajā apkārtnē ir bijis vairākām ligzdām.

Tā, M.Strazdam Žīguru mežniecības (46. kv. 20. nog.) (ārpus pašreizējās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas) bija zināma ligzda kopš 1991. g. 10.08. Vēlāk, pētot attēlus radās aizdomas, ka ligzda pieder vidējam ērglim, kas pārbaudot ligzdu 1996. g. 27.07., tomēr neapstiprinājās, jo ligzdā tika atrasts mazā ērgļa pieaudzis mazulis (A.Petriņš, M.Strazds, U.Bergmanis, 1997). Arī 2002. g. apmeklējumā ligzdā bija pilnīgi apspalvots mazā ērgļa mazulis. Viennozīmīgi apgalvot, ka notikusi pārskatīšanās nevar, jo, cik zināms, nav veikti speciāli meklējumi tuvākā apkārtnē, jo iespējama ligzdu maiņa.

Otra vieta ir 14. teritorija - 298. kv. 6. nog. Šeit 2001. g. 18.06. M.Strazds vērojis pieaugušo putnu, kas pēc visām pazīmēm atbildis vidējam ērglim, bet virs atrastās ligzdas riņķojis putns ar mazā ērgļa pazīmēm. Jūlijā tajā konstatēts mazulis ar starpsugu hibrīda pazīmēm (U.Bergmanis, M.Strazds 2001).

Diemžēl 2002. g. 02.08. vietas apskates laikā mazulis ligzdu jau bija atstājis un lietus dēļ to neizdevās atrast.

Trešā vieta ir 1. teritorija - 188. kv. 5. nog. Šeit M.Strazds skatījis vismaz vienu paērgļa ligzdu un pēc novērotā ir pieļauta iespējamība, ka tas varētu būt vidējais ērglis (M.Strazda dati). Datu precizēšanas gaitā noskaidrojās, ka pavisam 5. nog. atrodas 3 ligzdas, no kurām viena nesen nokritusi.

Citas iespējamās paērgļu teritorijas

Papildus šīm 15 mazā ērgļa teritorijām ir vairākas vietas, kurās vēl iespējams, ka ligzdo atsevišķi pāri. Tajās līdz šim nav neviena šīs sugas novērojuma, jo paērgļu meklēšanas nolūkā (meklēšanai labvēlīgā laikā) tās nav apmeklētas. Tomēr gan atrašanās vieta (ligzda), gan ligzdošanas biotops, gan barošanās apstākļi apkārtnē vedina domāt par šādu iespējamību.

1. 382. kv. centrālā daļa (kvartālā ir tikai nedaudzi vecāki nogabali).
2. 259./264. kv. (skat. tekstu par 10.teritoriju).
3. 269. kv. 12. nog.
4. 272. /273. kv.
5. 276. kv.17. nog. (skat. tekstu par 12. teritoriju). Ligzda bērzā. X=0730307; Y=6346214

Kīķis *Pernis apivorus*

Parasts ligzdotājs. Bieži redzams virs mežaudzēm lidojumā. Otrs biežākais dienas plēsīgais putns aiz klijāna.

Pļavu lija *Circus pygargus*

Gan 2002., gan 2003. g. ekspedīcijās vērojot putnus klajajās teritorijās, redzēti atsevišķi īpatņi, galvenokārt tēviņi, kas lido medīdami virs lielāko upju pļavām, laukiem un tml. Tie, mezdami lokus, virzās paralēli upes ielejai. Mēdz, medīt daudzus kilometrus no ligzdas. Vairākas reizes novērotas arī mātītes, taču sugas piederība nebija droša.

Niedru lija *Circus aeruginosus*

Klajajās teritorijās - pļavās, laukos nav reta, redz medījam.

Rubenis *Tetrao tetrix*

Teritorijā ir dzirdēti riestojam rubeņi, bet riesta atrašanās vietu neizdevās precizēt, iespējams, ka kāds neliels riests ir Krievijas robežas tuvumā pie Ašķiem (uz ziemeļiem no Lugiem).

Mednis *Tetrao urogallus*

Izvēlētajā īpaši aizsargājamajā teritorijā līdz līgumizpētei meža sistēmas datu bāzē bija zināms viens medņu riests 188./208. kv., kuru jau 11.08.1991. apsekojis M.Strazds un atradis tur medņu klātbūtnes pazīmes. Riesta epicentrs, pēc visa spriežot, atrodas stigas rajonā starp abiem minētajiem meža kvartāliem. Domājams, ka vēlākos gados tas vēl apmeklēts, jo 2000.g. ir uzrakstīta mikrolieguma pieteikuma anketa.

Apsekošanas rezultāti.

Varam minēt trīs vietas, kur riesto medņi.

1. Riests 188./208. kv. Tā kā par šo vietu bija zināms, ka tas ir sens un pastāvīgs riests, kas vismaz vairākas reizes apsekots un par kuru 2000.g. ir uzrakstīta mikrolieguma pieteikuma anketa, tas netika vēlreiz kontrolēts.

2. Riests 265./266. kv. rajonā. 2002.23.07. šķērsojot šo teritoriju, atrasti medņu ekskrementi 234. kv.16./17. nog rajonā, bet 2003.21.05. no 232. kv.14. nog. iztraucēta medņu mātīte. Tas liecina, ka 265./266. kv. rajonā tiešām varētu būt neliels riests.

Jāatzīmē, ka 2003.g. pavasara periodā šajos kvartālos esošais vecais meža ceļš tika renovēts (izzāģēts un izgreiderēts platāks), koku zāģēšanas darbi riesta rajonā norisa vēl 21.05., tā kā būtībā riests tika traucēts.

Barošanās apstākļi no medņu viedokļa ir visai labvēlīgi, jo diezgan plašā zonā te aug mellenāji, vairums priežu nogabalu ir pārskatāmi, (tie ir jau pietiekoši veci, lai būtu visai skraji) bez egles aizzēluma.

3. Riests 245./249. kv. Tas ir līdz šim oficiāli neaizsargāts (iespējams, ka medniekiem zināms) medņu riests., kur nelielā aizaugušā purviņā (249. kv. 6. nog.) 2003.09.05. riestoja vismaz 3-4 gaiļi.

Barošanās biotops ir visai labvēlīgs un raksturīgs t.s. slapjo riestu apkārtnē. 245. kv. ziemeļdaļa ļoti sen ir meliorēta ar noteci uz Kiras upi un šeit vērojams aizaugums ar egli, bet pārējā priežu nogabalu daļa ir visai mitra un aizaugums neliels.

Diemžēl šī meža masīva pārējā daļa ir tikko kā meliorēta. Cauri izveidots grantēts dambis-ceļš ziemeļu-dienvidu virzienā līdz pat 244. kv. 10. nog., gar tā malām dziļi grāvji, izgrāvjas arī vairums šķērsgstīgu. Rezultātā 249. kv. esošais riesta purviņš ir aizrakts un pašlaik no tā noplūst ūdens. Tas izraisīs purviņa izsusēšanu, aizaugšanu ar egli un medņu riesta izžušanu. Lai to novērstu, jālikvidē notece pa dambja labās puses (austrumu) grāvi, kas tek pa 249. kv. rietumu malu, grāvi nosprostojojot pilnībā (aizrokot ciet galu).

Mežirbe *Tetrastes bonasia*

Vienmērīgi izplatīta pa visu teritoriju, novērojama visai bieži. 2003.09.05. 249.kv. 6./8. nog. atrasta ligzda ar 8 olām.

Dzērve *Grus grus*

Teritorijā ligzdo mežaudzēs un pusaizaugušos izcirtumos slapjajos meža augšanas apstākļu tipos (Lk.,Db). Tā 303. kv.10. nog. 2003.08.05. atrasta ligzda ar olām, kas atradās pieaugušā dumbrājā 15 m no izcirtuma Tā kā speciāla dzērvju uzskaitē nav veikta, par kopējo pāru skaitu teritorijā nav datu, tomēr ligzdojošo pāru skaits varētu būt diezgan liels, jo līdzīgu slapju izcirtumu ir visai daudz.

Grieze *Crex crex*

Gan 2002., gan 2003.g. ekspedīciju laikā dzirdēta dziedam atsevišķās vietās, speciāli nav uzskaitīta tādēļ, ka parasta. Piemēroti biotopi lielāko upju ielejās visai daudz.

Apodziņš *Glaucidium passerinum*

Apodziņa ligzdošanas teritorijas 2003.g. pavasara periodā meklētas reizē ar citu putnu sugu teritoriju apzināšanu, kad piemērotā diennakts laikā un biotopā tas provocēts ar sauciena imitāciju.

Rezultātā tikai vienā vietā – 383. kv. 8., 9., un 12. nog. robežzonā (2003.27.03.) atsaucās riestojošs putns šai sugai diezgan raksturīgā biotopā - vecā, mitrā egļu-melnalkšņu mežā. Tomēr jāatzīmē, ka analogi biotopi teritorijā sastopami vēl vismaz 7-8 vietās un ir liela varbūtība, ka šī suga apdzīvo arī tos.

Urālpūce *Strix uralensis*

2003.27.03. vakara saulrieta periodā un tumsā no 17:00-19:00 tika izbraukts neliels maršruts visai piemērotos laika apstākļos provocējot apodziņa un urālpūces saucienus 5-6 vietās, taču tikai vienā vietā - 261. /262. kv. dienviddaļā no automašīnas ceļmalā pamanīta Urālpūce. Vēlāk (jau tumsā) šai vietā pēc balss atdarināšanas atsaucās divi putni, pēc visa spriežot pāris.

2003.21.05. vakara krēslā Urālpūce novērota medījam 263. kv. 11. /12. nog. robežjoslā, pēc attāluma abi novērojumi var būt viena pāra putni.

Teritorijā ir visai daudz Urālpūcei piemērotu biotopu, tādēļ šīs sugas pāru skaits varētu būt diezgan liels, domājams, līdzīgs mazo ērgļu pāru skaitam.

Vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*

Vakarlēpja izplatību nosaka piemērota biotopa - priežu meža esamība, turklāt nepieciešami jaunāki ar priedi apmežoti izcirtumi. Šādu biotopu teritorijā ir diezgan maz, tie sastopami galvenokārt divās vietās teritorijas ziemeļdaļā - 188., 207., 208., 234.-236. kv. un 245., 249. kvartālos, kā arī vietām nelielās platībās. Tādēļ vakarlēpju pāru skaits nevar būt liels. 2002.22.07. 234. kv. 16./17. nog. konstatēts teritoriāls pāris ar izteiktu ligzdošanas uzvedību.

Baltmugurdzenis *Dendrocopos leucotos*

Kā zināms, piemērotākie baltmuguras dzeņa biotopi ir vecāki neizkopti lapu koku nogabali uz auglīgām augsnēm – šī suga var ligzdot visos auglīgajos meža augšanas apstākļu tipos, kur dominē lapkoki.

Jāpiebilst, ka izvēlētā īpaši aizsargājamā dabas teritorija gandrīz visā platībā atrodas uz auglīgām (māls, smilšmāls) augsnēm un tikai dažās vietās, piemēram, 188., 207-208., 234-235. kv. rajonā vērojami smilšaini uzskalojumi (valdošā koku suga - priede). Šādas zonas teritorijā sastāda nelielu daļu, tādēļ galvenais baltmuguras dzeņu limitējošais faktors ir mežaudzes vecums, kā arī tas, kādā apjomā lapu koku un jauktu koku nogabali pēc nociršanas tika apmežoti ar egļu tīrkultūrām.

Diezgan daudz šīs sugas novērojumu ir veikti arī vienlaicīgi ar citu putnu sugu, piemēram, mazo ērgļu ligzdošanas vietu meklējumiem.

Baltmugurdzeņi izvēlētajā teritorijā konstatēti šādās vietās:

1. 138. kv. 5., 11., 15. nog. 2000.g.- iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).
2. 233. kv. 1., 2., 6. nog. 2000.g.- iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds). 2003.21.05. novērots un dzirdēts riestojošs tēviņš pie 233. kv. 1. un 6. nog.
3. 2003.22.05. novērots un dzirdēts riestojošs tēviņš 263. kv. pie 12./16. nog. robežas.
4. 423. kv. 14., 15., 18., 19. un 424. kv. 7., 8. un 9. nog. 2000.g. - iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).
5. 2003.22.05. 258. kv. 18. nog. atrasta apdzīvota ligzda ar mazuļiem.
6. 2003.27.03. izprovocēts pāris no 276. kv. 16./ 17. kv. dienvidu gala.
7. 2003.27.03. izprovocēts tēviņš 281. kv. 13./18. nog. atstātajos kokos.
8. 2003.27.03. izprovocēts tēviņš 298. kv. 6. nog. vidusdaļā.
9. 2003.28.03. izprovocēts pāris 303. kv. 12./19. nog. robežjoslā, pie dzelzceļa uzbēruma.
10. 2003.08.05. novērots vecais putns, 296. kv. 3./5. nog. robežjoslā, kas barojās pamežā uz kritālām un iztraucēts ilgstoši uztraucās.
11. 2003. 28.03. izprovocēts tēviņš 279. kv. 13./14. nog.
12. 272. kv. 4., 5., 7., 11., 12. nog. 2000.g.- iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).

Diezgan liels konstatēto ligzdošanas teritoriju daudzums liecina, ka šī suga šeit nav pārāk reta un, ka piemēroti biotopi vēl saglabājušies diezgan daudz.

Vidējais dzenis *Dendrocopos medius*

Vidējā dzeņa sastopamība skatīta reizē ar baltmugurdzeņi, jo abu sugu ligzdošanas laiki un biotopi ir visai līdzīgi. Vairākās vietās šī suga tika konstatēta kopā ar baltmugurdzeņi.

Vidējais dzenis izvēlētajā teritorijā konstatēts šādās vietās:

1. 2003.27.03. virzoties pa 298., 299. un 291 kv. vecajiem melnalkšņu nogabaliem, izprovocēti vismaz 4 tēviņi - to aizņemtās teritorijas atradās visai tuvu viena otrai. Jāpiebilst, ka literatūrā, kas attiecas uz Latvijas teritoriju, melnalkšņu dumbrāji nav tie raksturīgākie vidējā dzeņa ligzdošanas biotopi (LOB 2002).
2. 303. kv. 11., 17., 18. nog. 2000.g. - iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).
3. 279. kv. 13., 14. nog. izprovocēts 1 tēviņš. 2003.28.03.
4. 302. kv. 14. nog. izprovocēts 1 tēviņš 2003.28.03.

Vidējā dzeņa ligzdošanas iecirknis ir mazāks kā baltmugurdzeņim, tomēr kopumā teritorijā šīs sugas pāru skaits varētu būt līdzīgs kā baltmugurdzeņim.

Trīspirkstu dzenis *Picoides trydactylus*

Šī suga līgumizpētes laikā nav speciāli meklēta. Gadījuma novērojumi liecina, ka trīspirkstu dzenis, lai arī šeit sastopams, nav tik biežs ligzdotājs, kā baltmugurdzenis. Trīspirkstu dzenim visvairāk piemērotie biotopi teritorijā ir izvietoti atsevišķu meža nogabalu grupu, pat kvartālu veidā, piemēram, 383./384./421. - 427./428. - 254./251. - 272. - 296. kv. Trīspirkstu dzenis izvēlētajā teritorijā konstatēts šādās vietās:

1. 2002.02.08. 244. kv. 4 nog. dzirdēts riestojošs tēviņš.
2. 253. kv. 21., 22. nog. un 257. kv. 2., 3., 5., 6. nog. 2000.g.- iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).
3. 272. kv. 17., 18., 19. nog. 2000.g.- iesniegts mikrolieguma izveidei (M.Strazds).
4. 2003.08.05. dzirdēts riestojošs tēviņš 303. kv. 5./10. nog.

Melnā dzilna *Dryocopus martius*

Vienmērīgi izplatīta pa visu teritoriju. Novērojama visai bieži, piemēram, 2003.27. un 28.03. riestojoši putni 275. kv.17./18. nog., 298. kv. 6. nog., 279. kv. 13/14. nog.

Pelēkā dzilna *Picus canus*

Kā liecina atsevišķi novērojumi pavasara un vasaras periodā gan 2002., gan 2003.g. sezonās, kas veikti paralēli citu sugu izplatības pētījumiem, šī suga sastopama pa visu teritoriju diezgan vienmērīgi, lai gan ligzdošanas iecirkņi ir visai lieli.

Tā, piemēram, 2003.28.03. novērots riestojošs īpatnis 386. kv., 2003.26.03. viens pāris konstatēts 275. kv. 17. nog. un tēviņš atsaucās no 298. kv. 6. nog..

Brūnā čakste *Lanius collurio*

Visai parasta ligzdotāja Vienmērīgi izplatīta pa visu teritoriju piemērotā biotopā - mežmalās, upju ielejās ar krūmu zonām, izcirtumos.

Mazais mušķērājs *Ficedula parva*

Gadījuma novērojumi liecina, ka pa kādam pārim sastopams mitrajās meža augšanas apstākļu tipos - lieknā, dumbrajā, slapjajā vērī. Lai arī šai sugai nav veikta speciāla uzskaitē, radies iespaids, ka pāru skaits tomēr nav tik liels.

1.4.1.2. Zīdītāji

Sīkie zīdītāji

Ar slazdu metodi konstatētas 5 peļu un strupastu sugas: dzeltenkakla, svītrainā un meža klaidoņpeles, lauku un meža strupastes, kā arī 3 ciršļu sugas: mazais un meža cirslis, un ūdenscirslis Vairums augstāk minēto sīko zīdītāju sugu ir Latvijā bieži sastopamas. Vienīgi ūdenscirslis ir salīdzinoši reta, Latvijas Sarkanajā grāmatā iekļauta suga (skat.piem., Tauriņš 1982 un Timm et al. 1998).

Atklātos biotopos visas sugas (izņemot ūdenscirslis) ir pārstāvētas visumā vienādās proporcijās. Vienīgi meža biotopos izteikti dominēja meža strupaste - tipiska mežu suga.

Domājams, ka projekta teritorijā atklātie biotopi nodrošina mazos ērgļus ar kvantitatīvi un kvalitatīvi bagātīgām barības rezervēm attiecībā uz sīkajiem zīdītājiem. Tā kā atmatas un pļavas aizaug ar krūmiem, tuvākā laikā mainīsies ne tikai sīko zīdītāju sugu sastāvs, bet, galvenais, tie kā barības resurss kļūs nepieejams mazajam ērglim. Līdz ar to atklāto zālaino biotopu saglabāšana nepieciešama gan no sīko zīdītāju sugu daudzveidības, gan mazā ērgļa barības resursu nodrošināšanas viedokļa.

Meža sicista *Sicista betulina*

Meža sicistu ar slazdu metodi neizdevās konstatēt. Iemesls visticamāk ir nevis šīs sugas trūkums parauglaukumu apkārtnē, bet gan tās uzvedības īpatnības. Jau agrāk Latvijā veikto pētījumu gaitā atklājies, ka sīko zīdītāju ķeršanai izliktajos slazdos meža sicista iekļūst ļoti reti (skat.piem., Tauriņš 1982). Tomēr projekta teritorijā šī suga ir konstatēta: 2002. gada jūlijā pie Vjadas upes beigtu meža sicistas īpatni atradis projekta eksperts-ornitologs Aivars Petriņš. Domājams, ka piemērotos biotopos (mēreni mitrās, izretinātās lapu un jaukto koku audzēs ar bagātīgu pamežu un zemsedzi, palieņu mežos un krūmājos, kā arī aizaugušos izcirtumos un zāļu purvos) meža sicista sastopama arī citviet projekta teritorijā, tai skaitā plānotā dabas parka teritorijā.

Amfibiontie zīdītāji

Pie visām lielajām ūdenstecēm: Liepnas, Vjadas un Kiras konstatētas trīs amfibionto zīdītāju sugu: bebra (*Castor fiber*), ūdra (*Lutra lutra*) un Amerikas ūdeles (*Mustela vison*) darbības pēdas. Pēdējā no minētajām sugām ir introducēta Latvijas teritorijā un uzskatāma par nevēlamu faunas elementu. Tās ieviešanās Latvijas dabā bijis viens no iemesliem Eiropas ūdeles izzušanai. Tā kā Amerikas ūdele pārtiek arī no sīkajiem zīdītājiem, tā uzskatāma par mazā ērgļa barības konkurentu ūdensteču piekrastes atklātajos biotopos.

Bebrs *Castor fiber*

Vislielākais bebru darbības pēdu (aizsprostu un mītņu) blīvums novērots Kiras krastos pat neskatoties uz to, ka projekta teritorijā šī upe tek galvenokārt cauri lauksaimniecības zemēm. Bebru dzīvei labvēlīga bijusi piekrastes josla ar krūmiem un kokiem. Šādas joslas trūkums ir iemesls salīdzinoši mazākam bebru blīvumam tai Vjadas posmā, kas arī atrodas lauksaimniecības zemēs. Relatīvi maz bebru dambju un mītņu atrasts uz meliorētajām ūdenstecēm: grāvjiem un meliorētajā Vjadas posmā.

Pie Kiras reģistrēta nelielā platībā bebru appludināta gan baltalkšņu jaunaudze, gan upes paliene. Otrajā gadījumā tam varētu būt negatīva ietekme uz palieņu pļavu veģetāciju. Bez tam Kiras krastos atradās vairāki ozoli, tai skaitā dižkoku statusam atbilstoši, kuriem bebrī apgrauzuši mizu. Arī šī bebru darbība ir nevēlama, jo veicina dižkoku ātrāku bojāeju.

Atsevišķās vietās bebru darbības rezultātā bija izveidojušās nokaltušas koksnes sakopojumi gan stāvošu sausokņu, gan kritalu veidā, kuri visumā atbilda meža atslēgas biotopa – bebraine- statusam. Tādejādi bebru darbība radījusi jaunu dzīves telpu koksnei dzīvojošajām, tai skaitā retajām, bezmugurkaulnieku sugām.

Bebru dambji bija izveidoti arī uz dažiem apsekotajiem meliorācijas grāvjiem- iztaisnotajiem strautiem. Dažviet bija vērojams kā bebru darbības rezultātā notiek strautu dabisko gultņu atjaunošanās process .

Latvijā veiktie vilku ekoloģijas pētījumi (Andersone 2002) liecina, ka bebrš ir nozīmīgs vilku barības resurss.

Līdz ar to bebru darbībai projekta teritorijā praktiski nav ietekmes uz mežu kā resursu, bet no bioloģiskās daudzveidības viedokļa tai ir gan pozitīva, gan negatīva ietekme. Bebru medības arī turpmāk plānotajā dabas liegumā teritorijā būtu pieļaujamas (un atsevišķās vietās vēlamas) to skaita regulēšanas ietvaros.

Ūdrs *Lutra lutra*

Lai gan ūdru darbības pēdas citviet kā minētajās trīs upēs netika atrastas, ļoti ticams, ka ūdri sastopami visā projekta teritorijā gar ūdenstecēm. Latvijā veiktie ūdru ekoloģijas pētījumi (J.Ozoliņš) liecina, ka ūdri apdzīvo visu veidu ūdenstilpes, kur atrodama barība un drošas slēptuves atpūtai un midzeņu ierīkošanai. Tās galvenokārt ir ūdensteces ar kokiem un krūmiem noaugušiem krastiem. Biotopa pamatelementi, kas līdztekus barības resursiem nepieciešami ūdru dzīvei, ir:

- pietiekami tīrs ūdens;
- iespēja piekļūt ūdenim ziemas periodā (neaizsalstošs ūdens);
- pagaidu slēptuves īslaicīgai atpūtai;
- drošas slēptuves no sauszemes dabiskajiem ienaidniekiem ar iespēju ātri nokļūt ūdenī;
- iespējas periodiski izžāvēt un sakopt apmatojumu;
- teritorijas iezīmēšanai piemērotas vietas.

Ūdri apdzīvo arī ezerus, bet šādu biotopu projekta teritorijā nav, kā arī atklātās nosusināšanas sistēmas jeb grāvjus, kuru projekta teritorijā ir salīdzinoši daudz. Pie tam ūdri labprāt apmetas tajos grāvju posmos, kurus apdzīvo bebri, ierīkojot aizsprostus. Pārējo grāvju daļu ūdri var izmantot sezonāli, un tai ir nozīme populācijas izplatīšanās un sajaukšanās procesos.

Spriežot pēc medību dzīvnieku uzskaišu datiem, projektētā dabas parka teritoriju, acīmredzot, varētu apdzīvot līdz 10 pieaugušiem ūdriem.

Īpaši pasākumi attiecībā uz ūdriem plānotajā dabas liegumā nav nepieciešami.

Lielie plēsēji

Lai gan lauka pētījumu laikā atrastas tikai vilka un tikai vienā vietā (plānotā dabas parka Z daļā), tomēr medību dzīvnieku uzskaišu rezultāti no iepriekšējiem gadiem liecina, ka vilks un lūsis ir samērā bieži sastopamas sugas projekta teritorijā.

Vilks *Canis lupus*

Projekta teritorija atrodas vienā no Latvijas apgabaliem ar lielāko vilku blīvumu Latvijā. Spriežot pēc medību dzīvnieku uzskaišu datiem, projekta teritorijā dzīvojošo vilku skaits, varētu būt daži indivīdi; visticamāk viena ģimene.

Oficiālajā statistika parasti uzrāda lielāku vilku skaitu nekā tas patiesībā ir, jo netiek ņemts vērā individuālais vai ģimenes (bara) dzīves iecirknis, kura lielums atkarībā no barības pieejamības meža zonā svārstās robežās no 100 līdz 300 km².

Ļoti lielais reģistrētais vilku skaits (14-20 indivīdi) Viļakas mežniecības teritorijā 1997.-1999. gadā varētu būt saistīts ar faktu, ka šīs sugas Latvijas populācija, it īpaši pierobežas

rajonos, tātad arī projekta teritorijā regulāri papildinās ar īpatņiem, kas iemigrējuši no Krievijas (Andersone 2002, Ozoliņš, Andersone 2002).

Tā kā savvaļas pārnadžu skaitam pēdējos gados atkal ir tendence pieaugt, domājams, ka vilku ietekme uz savvaļas pārnadžu resursiem ir nebūtiska.

Tamdiēļ īpaši pasākumi attiecībā uz vilkiem plānotajā dabas parka teritorijā nav nepieciešami.

Lūsis *Lynx lynx*

Visumā līdzīga situācija kā vilka gadījumā gan Eiropas, gan Latvijas, gan projekta teritorijas mērogā ir ar lūsi. Projekta teritorijā dzīvojošo lūšu skaits, varētu būt daži indivīdi. Iespējams, arī lūša gadījumā projekta teritorija papildinās ar īpatņiem, kas iemigrējuši no Krievijas.

Lūsis ir tipisks boreālo mežu iemītnieks, kas apdzīvo lielākos mežu masīvus. Plānotajā dabas liegumā tādi ir divi: tās Z un D daļā. No lauksaimniecības zemēm lūši izvairās un šķērso mazāk mežainus apvidus pa krūmājiem un upju ielejām.

Starp medniekiem valda uzskats, ka lūši ir vainojami medījamo dzīvnieku skaita samazināšanā. Latvijā lūšu galvenā barība ir galvenokārt stirnas un mežacūku sivēni. Lielāki dzīvnieki, kā pieaugušie pārnadži, par lūša barību kļūst diezgan reti, galvenokārt dziļa sniega un sērsnas apstākļos. Bezsniega periodā nozīmīga loma barības ieguvē ir grauzējiem un putniem (Ozoliņš 2000). Līdzīgu apsvērumu dēļ kā vilka gadījumā arī lūšu ietekme uz savvaļas pārnadžu resursiem projekta teritorijā ir nebūtiska. Līdz ar to īpaši pasākumi attiecībā uz lūšiem plānotajā dabas liegumā nav nepieciešami.

Lācis *Ursus arctos*

Valsts Meža Dienesta organizēto medību dzīvnieku uzskaišu laikā (dati par Žīguru un Viļakas mežniecībām) lācis nav konstatēts. Starp Latvijas zīdītājdzīvnieku atlanta nepublicētajiem datiem un J.Ozoliņa 1999. gadā veiktās aptaujas materiāliem ir ziņas arī par lāču novērojumiem Katlešu apkārtnē un Žīguru mežniecībā. Tomēr šīs sugas dzīvnieki novēroti reti (ne katru gadu) un teritorijā uzturējušies īslaicīgi (no vienas dienas līdz 2-3 mēnešiem). Latvijā sastopamie lāči parasti klejo no vienas vietas uz otru. Pierobežu rajonos lāči var klejot no vienas valsts uz otru. Traucējuma faktors ir viens no būtiskākajiem iemesliem lāču klejošanai. Lai gan Balvu rajons tiek minēts (Pilāts, Ozoliņš 2001) kā viens no tiem, kur lāči parādās visbiežāk, projekta teritorijā tas uzskatāms par neregulāru ieklejojātāju. Lai veicinātu lāču ilgstošāku uzturēšanos plānotā dabas lieguma teritorijā, būtu vēlams tur pārtraukt medības ar dzinējiem. Līdzīgi labvēlīgu ietekmi atstās mežsaimnieciskās darbības ierobežošana.

Lidvāvere *Pteromys volans*

Apsēkojot projekta teritorijā esošās mežaudzes, kurās aug pieaugušas vai vecas apses, konstatējām, ka lidvāveru dzīvei piemērotu mežaudžu ir salīdzinoši daudz). Tomēr pierādījumi sugas klātbūtnei (raksturīgie ekskrementi) nav atrasti.

Lidvāvere izplatīta Eirāzijas boreālo mežu joslā. Latvija atrodas sugas areāla D-R perifērijā. 19. gs. sākumā tā mitusi gandrīz visā Latvijā, bet vairāk atrasta Vidzemē. 19. gs. tā uzskatīta kā samērā bieži sastopama suga gan Latvijā, gan Igaunijā (Greve 1909). Laikā no 1936. līdz 1978. gadam atrasta 4 virsmežniecību teritorijā, tajā skaitā Žīguru MRS ievāktas ziņas par 17 atradnēm (Tauriņš 1982, Lipsbergs et al. 1990).

Tamdēļ ļoti ticams, ka vismaz agrākos laikos lidvāvere bijusi sastopama projekta teritorijā, lai gan par konkrētiem atradumiem ziņu nav vai arī tās nav saglabājušās.

Pašlaik lidvāvere uzskatāma par Latvijā ļoti retu, izzūdošu sugu. Zināms tikai viens lidvāveres apdzīvots koka dobums, kas atrodas Gruzdovas mežu liegumā. Skaita un areāla sarukšana novērota arī Igaunijā un Somijā. Parādības cēlonis ir mežsaimniecības intensifikācija: mežaudžu koku sastāva un vecuma struktūras izmaiņas. Rezultātā gan sarūk piemēroto biotopu platība, gan notiek to sadrumstalošanās ar sekojošo lidvāveru mikropopolāciju izolāciju un izzušanu. Populācijas sarukšana Latvijā varētu būt saistīta arī ar plēsēju- meža caunu skaita pieaugumu pēc 1960-to gadu plašajām mežu vējgāzēm (Pilāts 2000). Arī projekta teritorijā, kā liecina medību dzīvnieku uzskaišu rezultāti, meža cauna ir bieži sastopama suga.

Piemērotu biotopu (vecu, jauktu apšu-egļu mežu) izciršanas dēļ lidvāvere iespējams izzudusi no projekta teritorijas. Tomēr tā kā lidvāvere apdzīvo pavisam netālu esošo Gruzdovas mežu liegumu, minētā suga vēl arvien jāuzskata kā projekta teritorijā varbūtēji sastopama suga. Bez tam nevar izslēgt iespēju, ka atsevišķas lidvāveres varētu ienākt plānotajā dabas liegumā no blakus esošajām teritorijām, tai skaitā no kaimiņu valstīm: Krievijas un Igaunijas.

Tādēļ dabas parkā nepieciešams saglabāt gan lidvāveru dzīvei piemērotos biotopus (mežaudzes ar pieaugušām un vecām apsēm), gan perspektīvos biotopus (mežaudzes ar jaunām apsēm). Piemērotu biotopu saglabāšanai ilgstošā laika posmā nepieciešama tāda mežsaimnieciskā darbība, kas veicinātu apšu atjaunošanos.

Kā papildus pasākumi sugas izpētei un saglabāšanai minami: atkārtota biotopu apsekošana, meža caunu skaita ierobežošana, lidvāverēm piemērotu būrīšu izlikšana un lidvāveru reintrodukcija.

1.4.2. ES aizsargājамie biotopi

LIFE finansētā projekta ietvaros tika inventarizēti galvenokārt meža un pļavu biotopi. Projektā izmantoti arī VMD un VAS "LVM" dabisko meža biotopu inventarizācijas dati.

Atbilstoši ES aizsargājamo biotopu klasifikācijai (Biotopu rokasgrāmata. ES aizsargājамie biotopi Latvijā 2000), teritorijā konstatēti 8 aizsargājамie biotopu tipi, no tiem 7 prioritārie (sk. 2. tabulu).

2. tabula

Kods	Biotops	Atradņu skaits	Platība
6270	Sugām bagātas atmatu pļavas	4	1,9 ha
6510	Mēreni mitras pļavas	jāprecizē	9,9 ha
7110	Neskarti augstie purvi	1	1,1 ha
7120	Degradēti augstie purvi	1	57,2 ha
9010	Boreālie meži	22	65,1 ha
9080	Melnalkšņu staignāji	77	210,2 ha

91D0	Pārmitri priežu meži	66	264,3 ha
91E0	Pārmitri platlapju meži	4	12,6 ha

Teritorijā dominē mozaīkveida ainava. Šobrīd 50,3 % dabas parka teritorijas klāj meži - pārsvarā lapu koku un jaukti egļu - lapu koku meži. Agrākās lauksaimniecības zemes ir aizaugušas ar sekundāru *Betula* un *Populus* mežu, vidēji ap 40 gadus vecu.

Valsts mežā mežaudžu atslēgas biotopi (MAB) konstatēti 139 nogabalos ar kopējo platību 387,1 ha. No tiem ES aizsargājami biotopi 127 nogabalos ar kopējo platību 328,3 ha, savukārt privātajos mežos MAB konstatēti 9 nogabalos ar kopējo platību 10,8 ha un ES aizsargājami biotopi 11 nogabalos ar kopējo platību 15,8 ha. MAB aizņem 10 % no visiem teritorijas mežiem, kas ir augsts rādītājs Latvijas mērogā. Teritorija ir būtiska bioloģiski augstvērtīgu melnalkšņu mežu biotopu aizsardzībai, kuri aizņem 223 ha, jeb 5,6 % no teritorijas mežiem.

Melnalkšņu staignāji

Melnalkšņu meži Latvijā sastopami pārplūstošās ieplakās, pazemes spiedūdēns atslodzes vietās, upju un ezeru palienēs (Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. 2000). Visbiežāk sastopami glejotās augsnēs ūdensteču tuvumā, augsnes bagātas ar aluviālajiem nogulumiem (Biotopu rokasgrāmata. ES aizsargājami biotopi Latvijā. 2000).

Piemērotos apstākļos tie var nepārtraukti pastāvēt tūkstošiem gadu (Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata 2000).

Lai šādi meži varētu ilglaicīgi pastāvēt, nepieciešams atbilstošs mitruma režīms un koku stāva nepārtrauktība. Nedabiska applūdinājuma vai plašas kailcirtes dēļ krūmi un lakstaugi var nomākt melnalkšņa pašatjaunošanos (Priedītis 2000).

Piemistrojumā raksturīgs pūkainais un āra bērzs, osis, retāk egļe. Melnalkšņu staignāji ir pastāvīgi slapji, nedegoši meži, pielāgojušies biežām ūdens līmeņa svārstībām. Tajos mītošās sugas pielāgojušās ilgstoši vienveidīgiem dzīves apstākļiem: mērenam noēnojumam, augstam augsnes un gaisa mitrumam, trupējošas koksnes sastopamībai dažādās trupēšanas stadijās, barības vielu ieplūdei ar palu ūdeņiem (Priedītis 1999, Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. 2000). Bagātīgi veidojies krūmu stāvs (Mežaudžu atslēgas biotopu rokasgrāmata. 2000). Biotopam raksturīga mozaīkveida zemsedzes veģetācija un ciņainums. Ciņainais reljefs rada daudzveidīgu mikroklimatu, tādēļ arī sugu daudzveidība šādos mežos ir liela (Priedītis 1999).

Melnalkšņu staignāji atbilst 2 ES Biotopu direktīvas I pielikumā ierakstītiem biotopiem: 1) pārmitri jaukti melnalkšņu –ošu meži upju palienēs un ārpus tām (91E0: pārmitri platlapju meži); 2) intensīvpārpurvojušos vietu melnalksnāji (*Sphagno squarrosi-Alnetum*) (91D0: purvaini meži). Otrajai grupai raksturīgi sfagni, kūdras veidošanās.

Melnalksnāji netiek izmantoti atpūtai, ogošanai un sēņošanai, tajos netiek veiktas starpcirtes (Priedītis 1999), tādēļ tie daudzviet attīstījušies dabiski.

Nelielās platībās sastopami veci **pārmitrie priežu meži** (atbilst tipam 91D0*). Tie veidojušies nabadzīgās, skābās kūdras augsnēs, kur ūdens pieplūdi nodrošina nokrišņi (Biotopu rokasgrāmata. ES aizsargājami biotopi Latvijā. 2000).

No **boreālajiem mežiem** (9010*) teritorijā jāizceļ dabiski, veci apšu meži, kas kalpo par mājvietu daudzām retām sūnu un sēņu sugām.

1.5. Teritorijas sociālekonomiskais raksturojums

1.5.1. Demogrāfiskā analīze

Apskatāmā teritorija ir ļoti nevienmērīgi apdzīvota - ziemeļos (Žīguru pagastā) nav neviena iedzīvotāja, bet teritorijas vidusdaļā (Vecumu pagastā) ir samērā liels iedzīvotāju blīvums, tapēc šajā nodaļā galvenokārt ir izvērtēti Vecumu pagasta iedzīvotāji, kaut arī zināma ietekme uz teritoriju ir arī Viļakas pilsētas un Žīguru pagasta iedzīvotājiem, kuru intereses ir atspoguļotas nodaļā 1.5.2.

Vecumu pagasta kopējais iedzīvotāju skaits uz 2003. gada 1. janvāri ir 862 no kuriem 286 dzīvo plānotā dabas parka teritorijā. Lielākie ciemi, kuros dzīvo cilvēki ir Kozīne (44 cilvēki), Tālavieši (33), Robežnieki (32) un Upmala (26). Tā kā statistikas dati nav pieejami par atsevišķu pagasta daļu, tad iedzīvotāju struktūra, bezdarbnieki tiek analizēti pa visu pagastu kopā.

Iedzīvotāji un bezdarbnieki Vecumu pagastā

3. tabula

Gads	Iedzīvotāju skaits	Darba spējīgie iedzīvotāji	Bezdarbnieki			Bezdarbnieku %
			Siev.	Vīr.	Kopā	
2002.10.		477	44	68	112	23,48
2002.01.	880	467	46	82	128	27,41
2001.01.	900	433	44	74	118	27,25
2000.01.	909	444	45	66	111	25,00
1999.01.	918	441	39	58	97	21,00
1998.01.	931	431	41	53	94	21,81
1997.01.		435	46	52	98	22,53

Dati: Valsts nodarbinātības dienests un Vecumu pagasa padome.

Vecumu pagastā, kā daudzos citos Krievijas pierobežas rajonos ir liels bezdarbs, sastādot 22-23 % no kopējā iedzīvotāju skaita, kas ir 1,5 - 2 reizes lielāks nekā vidēji Balvu rajonā un 3 reizes lielāks nekā Latvijā vidēji. Bezdarbnieku īpatsvars kopš 1997. gada ir bijis svārstīgs, kas galvenokārt ir saistīts ar izmaiņām iedzīvotāju struktūrā un izmaiņām valsts likumdošanā pēc kā aprēķina bezdarbnieku skaitu. Pagasta iedzīvotāji ir nodarbināti lauksaimniecībā (reģistrētas 30 zemnieku saimniecības un SIA), kur lielākais darba devējs ir SIA "Ķira", kas apstrādā ap 500 ha zemes. Daļa pagasta iedzīvotāju darbu atrod Žīguros SIA "Žīguru MRS" un Viļakā.

Iedzīvotāju kopējais skaits pagastā kopš 1997. gada ir ievērojami samazinājies dažādu faktoru ietekmē - liela mirstība, maza dzimstība un izceļošana, kas drīzumā novedīs pie situācijas, ka pagasta nomalēs nav neviena iedzīvotāja. Tādā veidā arī kāda daļa no dabas parka teritorijas var palikt bez iedzīvotājiem.

Vecumu pagasta iedzīvotāju dzimuma-vecuma struktūra uz 17.01.2003.

4. tabula

<i>Iedzīvotāju grupa</i>	<i>Sievietes</i>	<i>Vīrieši</i>	<i>Kopā</i>
Pensionāri	162	74	236
Strādājoši	146	202	348
Jaunieši (21-24 gadi)	16	32	48
Skolēni (12-20 gadi)	64	61	125
Bērni (1-11 gadi)	60	45	105
Kopā:	448	414	862

Kā redzams, no pagasta iedzīvotāju dzimuma vecuma struktūras, tad pagastā ir daudz pensijas vecuma iedzīvotāju (27 %), šis rādītājs ir lielāks nekā Latvijā vidēji (23 %) Samērā daudz (32 %) ir iedzīvotāju, kas jaunāki par 24 gadiem. Šis jauno cilvēku īpatsvars ļauj domāt, ka pie labvēlīgiem apstākļiem (jaunieši neizplūst uz pilsētām) pagasts varētu sekmīgi attīstīties, jo darbaspējīgi cilvēki ir un tuvākajā nākotnē vēl būs, bet skatoties tālākā nākotnē aina šķiet daudz bēdīgāka, jo gadā vidēji dzimst tikai 10 bērni, bet gadā vidēji nomirst 24 cilvēki.

1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi

1.5.2.1. Tūrisms un atpūta

Dabas parka teritorijā līdz šim nav veikti nekādi pasākumi, lai piesaistītu tūristus. Teritoriju atpūtai izmanto vietējie iedzīvotāji un tos apciemojšie radnieki no citām Latvijas vietām.

1.5.2.2. Lauksaimniecība

Lauksaimniecība teritorijā ir diezgan labi attīstīta. Ar graudkopību nodarbojas SIA "Ķira". Šis uzņēmums intensīvi apsaimnieko ap 500 ha zemes. Pārējā lauksaimniecībā izmantojamā zeme tiek apsaimniekota mazāk intensīvi un galvenie izmantošanas veidi ir graudkopība un ekstensīva lopkopība. Jāatzīmē, ka diezgan plaši ir izplatīta naturālā saimniekošana, kad zemnieks tur 1-3 govus un nelielā platībā audzē graudus, kartupeļus un dārzeņus, un iegūtā produkcija tiek izlietota uz vietas un tirgū nekas netiek pārdots.

1.5.2.3. Mežsaimniecība

Mežsaimniecība dabas parka teritorijā ļoti svarīga nozare, kas dot iztikas līdzekļus gan mežu īpašniekiem, gan tiem cilvēkiem, kas ir nodarbināti mežizstrādē.

Valsts mežu īpašnieka funkcijas visā teritorijā īsteno VAS "Latvijas valsts meži", kurai ir noslēgts ilgtermiņa mežizstrādes līgums ar SIA "Žīguru MRS". Šajā uzņēmumā vietējie iedzīvotāji strādā gan mežizstrādes darbos dabas parka teritorijā, gan brauc uz darbu Žīguros, kur ir uzņēmuma kokzāģētava. Jāatzīmē, ka mežizstrādes darbos valsts mežā ir nodarbināti arī Žīguru pagasta un Viļakas pilsētas iedzīvotāji. Valsts mežos pēdējos gados dabas parka teritorijā izcirtumi parasti tiek atjaunoti dabiski, kas nozīmē, ka vairumā gadījumu tie atjaunosies ar lapu koku sugām (apse, bērzs).

Dabas parka teritorijā ir aptuveni 105 privāti meža īpašnieki un bieži vien tieši mežs viņiem ir vienīgais iztikas avots. Salīdzinot ar valsts mežu, privātajos mežos lielākā daļa vērtīgo

mežaudžu, kas sasniegušas ciršanas vecumu, ir jau nocirstas un paredzams, ka tās atjaunosies ar zemas kvalitātes lapu kokiem.

Būtiska nozīme dabas parka teritorijas izmantošanā ir ogu vākšanai. Labākās melleņu un brūkleņu vietas atrodas teritorijas ziemeļu daļā Žīguru pagastā, bet dzērvenes tiek vāktas Badnovas (Vecumu) purvā. Savukārt vidusdaļā, kur ir auglīgas augsnes, ir daudz lazdu, kuru riekstus mēdz braukt vākt arī iedzīvotāji no Viļakas un Žīguriem.

1.5.2.4. Medības

Dabas parka teritoriju priekš medībām izmanto mednieku - makšķernieku klubs "Žīguri", Vecumu mednieku kolektīvs un VAS "Latvijas valsts meži" Ziemeļlatgales mežsaimniecības" rekreācijas un medību iecirknis.

MMK "Žīguri" un Vecumu mednieku kolektīvs medībām izmanto gan valsts gan privātos mežus. Nomedīti tiek alņi un meža cūkas, retāk stirnas, pie labvēlīgiem apstākļiem tiek medīti arī vilki, lūši un bebri. Šo mednieku formējumu biedri ir Žīguru, Vecumu, Susāju pagastu un Viļakas iedzīvotāji.

VAS "LVM" rekreācijas iecirknis savā platībā rīko galvenokārt komercmedības, kurās bieži piedalās ārzemju pilsoņi. VAS "LVM" rekreācijas iecirkņa teritorijā medību saimniecība ir labi organizēta, tāpēc šeit medī staltbriežus, alņus un mežacūkas, kuru blīvums ir sevišķi liels, jo tās tiek intensīvi piebarotas.

1.6. Izmantotās literatūras saraksts

- Andersone Ž. 2002. Vilks (*Canis lupus* L., 1758) Latvijā: populācijas stāvoklis, demogrāfija, morfometrija atrofiskā ekoloģija un ģenētiskā saistība ar pašreizējo apsaimniekošanas praksi. Kopsavilkums promocijas darbam. Rīga.
- Bergmanis U. 2000. Mazā ērgļa aizsardzības pasākumu plāns. LOB.
- Bergmanis U., Petriņš A. 1999. Mazais ērglis - gada putns '99. Putni dabā 9.1: 2-7.
- Greve K. 1909. Säugetiere Kur- Liv- Estlands. W. Mellin u. Co, Riga.
- Lārmanis V. 2000. Sugu un biotopu aizsardzība mežā. LDF.
- Lipsbergs J., Kačalova O., Ozols G., Rūce I., Šulcs A. 1990. Populārzinātniskā Latvijas Sarkanā grāmata. Dzīvnieki. Rīga. Zinātne.
- Ozoliņš J., 2000a. Lūšu (*Lynx lynx*) saglabāšanas plāns Latvijā. Projekta atskaite. Salaspils. Latvijas mežu ierīcība.
- Ozoliņš J., 2000b. Ūdru (*Lutra lutra*) saglabāšanas plāns Latvijā. Projekta atskaite. Salaspils. Latvijas mežu ierīcība.
- Ozoliņš J., Andersone Ž. 2002. Vilka (*Canis lupus*) aizsardzības plāns Latvijā. Projekta atskaite. Salaspils. Latvijas VMI "Silava" un ZM VMD.
- Pilāts V. 1996. A short discription of the Latvian mammal fauna. Hystrix, (n.s.) 8 (1-2): 61-66.
- Pilāts V. 1997. Latvijas mežu retums - lidvāvere. Meža dienas 3-4: 12-13.
- Pilāts V. 2000a. Eiropas ūdele *Mustela lutreola* Linnaeus, 1758. Grām. Latvijas Sarkanā grāmata. Putni un zīdītāji. Rīga. LU Bioloģijas institūts: 200-201.
- Pilāts V. 2000b. Lidvāvere *Pteromys volans* (Linnaeus, 1758). Grām. Latvijas Sarkanā grāmata. Putni un zīdītāji. Rīga. LU Bioloģijas institūts: 200-201.
- Pilāts V., Ozoliņš J. Meža valdnieks lācis.- Latvijas daba, 2001, Nr. 14: 43-49.
- Račinskis E., Stīpniece A. 2000. Putniem starptautiski nozīmīgās vietas Latvijā. LOB.
- Tauriņš E. 1982. Latvijas zīdītājdzīvnieki. Rīga. Zinātne.

Timm U., Pilāts V., Balčiauskas L. 1998. Mammals of the East Baltic. Proc.Latvian Acad. Sci., Section B, Vol. 52 (1998), No. 1/2: 1-9.

II. DAĻA. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

2.1. Teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un to ietekmējošie faktori

Dabas parks atrodas Latvijas daļā, kurā nav daudz aizsargājamo lapu koku mežu un aizsargājamo atklātu ainavu. Teritorija ietver nozīmīgāko (no bioloģiskās daudzveidības viedokļa) meža masīvu šajā reģionā, tādēļ tai ir nozīmīga loma meža biotopu nepārtrauktības un daudzveidības saglabāšanā.

2.2. Biotopi kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un tos ietekmējošie faktori

2.2.1. Pļavas

Dabas aizsardzības vērtība

Lielu daļu teritorijas atklāto platību aizņem pļavas dažādā aizaugšanas pakāpē, kas veidojušās agrāk lauksaimniecībā izmantotajās platībās. Daļa pļavu nav apsaimniekota (pļaujot vai noganot) un tādēļ to pašreizējā bioloģiskā vērtība ir zema.

Ietekmējošie faktori

Pļavas ir cilvēka veidoti biotopi, un tās ir atkarīgas no apsaimniekošanas režīma. Šobrīd teritorijas atklātās platības, tajā skaitā pļavas, turpina daļēji aizaugt, vai arī tiek pakļautas lauksaimniecībai (kultivētas, ielabotas vai uzartas). Kā vienā tā otrā gadījumā tiek zaudēta šo pļavu bioloģiskā vērtība.

2.2.2. Meži

Dabas aizsardzības vērtība

Teritorijā sastopami izcili dabiskie meža biotopi: melnalkšņu meži, kuri ir vieni no izcilākajiem šāda veida mežiem Latvijā (iespējams lielākā teritorijā), un sugām bagāti apšu meži. Melnalkšņu mežu biotopi teritorijā ir attīstījušies ar mazu cilvēku darbības ietekmi, bet apšu meži ir veidojušies pēc lielāka apjoma traucējuma iepriekšējo platlapju un egļu mežu vietā. Šie mežu biotopi ir kļuvuši par patvērumu retām ķērpju, sūnu, lakstaugu sugām un arī teritorijā sastopamās aizsargājamās putnu sugas parasti izvēlas ligzdošanai šos biotopus. Sugas, kas apdzīvo vērtīgos mežu biotopus ir ļoti jutīgas pret biotopa izmaiņām un arī paši biotopi ir jutīgi pret meža ciršanu, kas notiek to tiešā tuvumā vai iekšienē. Jāatzīmē, ka visi dabisko mežu biotopi atbilst kritērijiem, kas nepieciešami, lai izveidotu mikroliegumu un lielākā daļa no tiem ir arī ES aizsargājami biotopi.

Sociālekonomiskā vērtība

Tikai daļēji meliorācija apgrūtina meža izmantošanu komerciāliem mērķiem, bet neizslēdz to, dodot darbu un galvenos ienākumu vietējiem iedzīvotājiem. Meži ir arī dzīves vieta medījamajiem dzīvniekiem un vaļasprieks medniekiem. Teritorijas ziemeļu daļā (Žīguru pagastā) tiek organizēts medību tūrisms. Teritorijā sastopamie melnalkšņu meži ir ar ļoti labu stumbra kvalitāti un tādejādi izraisa mežzinātnieku interesi.

No teritoriālās plānošanas un vides apsaimniekošanas viedokļa teritorijas nākotne ir neskaidra. Jāsabalansē dabas aizsardzība un teritorijas ekonomiskā attīstība.

Ietekmējošie faktori

Tradicionālā Latvijas mežsaimniecība ar kailcirtēm rada biotopu izzušanu un fragmentāciju. Šobrīd mežs klāj ap 50% teritorijas un paredzams, ka nākotnē tā platība palielināsies ar lapukoku mežaudzēm aizaugot lauksaimniecībā izmantojamām zemēm un izcirtumiem. Mežu fragmentāciju un lielu izcirtumu veidošanos ietekmē arī tas, ka privātie meža īpašnieki atšķirībā no valsts meža vienā gadā drīkst nocirt vairāk nekā vienā gadā pieaug, tādējādi samazinot pieaugušo mežu īpatsvaru teritorijā.

Reto putnu sugām piemērotus biotopus iznīcina un rada traucējumu ne tikai kailcirtes, bet arī kopšanas cirtes.

Mežizstrāde ietekmē Melnā stārķa un Mazā ērgļa ligzdošanas biotopus, kā arī reto dzeņu ligzdošanas un barošanās biotopus.

Pēdējos gados teritorijā ir uzbūvēti divi ceļi un nelielā platībā veikta meža meliorācija. Meliorācija faktiski iznīcina slapjo mežu biotopus un teritorijā nav pieļaujama, bet ceļu būve parasti palielina traucējuma faktoru un meža fragmentāciju un būtu pieļaujama tikai pēc ietekmes uz vidi izvērtējuma.

2.3. Sugas kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un tās ietekmējošie faktori

2.3.1. Putni

Dabas aizsardzības vērtība

Apdraudētās putnu sugas ir prioritārā dabas aizsardzības vērtība dabas parka teritorijā. Pateicoties salīdzinoši lielajai mežainajai platībai un netraucētībai teritorija ir nozīmīga apdraudēto meža putnu sugu aizsardzībai. Kā starptautiski putniem nozīmīgā vieta (PNV) teritorija izdalīta pateicoties mazā ērgļa un melnā stārķa ligzdojošajām populācijām.

Teritorija ir īpaši nozīmīga **mazā ērgļa** ligzdošanai. Mazais ērglis ir iekļauts Putnu direktīvas I pielikumā, kā arī Bernes un Bonnas konvenciju II pielikumos. Mazā ērgļa populācija koncentrējusies Austrumeiropā no Vācijas austrumu daļas līdz Krievijas rietumiem un Baltkrievijai, tā ir neliela (mazāka par 10000 pāriem). Latvija ir viena no nedaudzajām Eiropas valstīm ar salīdzinoši lielu ligzdojošo mazo ērgļu populāciju. Latvijā ligzdo 2000-2800 pāri mazo ērgļu (Bergmanis, Petriņš 1999), kas sastāda līdz 15 % no Eiropas populācijas, tādēļ šīs sugas aizsardzībai mūsu valstī ir īpaša nozīme sugas aizsardzībā kopumā. Latvijā mazais ērglis izplatīts dispersi visā valstī, piemērotos biotopos, tajā skaitā plānotajā dabas parka teritorijā, salīdzinoši lielā blīvumā.

Sociālekonomiskā vērtība

Teritorijā sastopamajām apdraudētajām putnu sugām ir liela nozīme sabiedrības izglītošanā – putni kā viena no populārākajām dzīvnieku grupām ir labs piemērs izpratnes celšanā par dabas aizsardzību. Šīs putnu sugas ir ļoti nozīmīgas arī dabas tūrismā – galvenokārt ārvalstu putnu vērotāju piesaistīšanai, jo tās ir ļoti retas vai pat izzudušas citur Eiropā. Putnu vērošana kā vaļasprieks kļūst arvien populārāka arī Latvijā.

Dabiskie ietekmējošie faktori

Ievērojamo putnu sugu daudzveidību un daudzskaitlīgu apdraudēto sugu populāciju sastopamību nosaka teritorijas biotopu komplekss. Pozitīva ietekme ir ainavas mozaikveida raksturam, lielajam mežu un it īpaši mitro mežu īpatsvaram.

Antropogēnie ietekmējošie faktori

Meža putnu sugas ietekmē **meža apsaimniekošana**, galvenokārt:

1. meža ciršana;
2. mežsaimnieciskās darbības veikšana putnu ligzdošanas laikā;
3. meliorācija un ceļu būve;
4. trupējošas koksnes izvākšana.

1. Intensīva meža ciršana negatīvi ietekmē ligzdojošos putnus, radot ligzdošanai piemērotu vecu mežu platību sarukumu (kailciršu rezultātā) un to kvalitātes samazināšanos (galvenokārt lielu dimensiju koku izciršanas dēļ izlases cirtēs un kopšanas cirtēs). Ērgļiem un melnajam stārķim ļoti svarīga ir ne tikai veco meža nogabalu aizsardzība, bet arī lielo, zaraino koku saglabāšana visa veida cirtēs ciršanai pakļautajās audzēs. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas mežizstrādes intensitāte projekta teritorijā, tāpat kā citur Latvijā, ir ievērojami pieaugusi. Pēdējos gados situācija valsts mežos ir uzlabojusies, pateicoties valsts mežu zaļajai sertifikācijai un izmaiņām meža likumdošanā. Tomēr ievērojami jāuzlabo bioloģiski nozīmīgo mežaudžu struktūras elementu – veco koku, nokaltušo koku un lielu dimensiju kritalu saglabāšana kopšanas cirtēs.

Ievērojama pozitīva nozīme ir izcirtumos atstātajiem kokiem, galvenokārt kā barošanās vietām dzeņiem, it īpaši baltmugurzenim.

2. Mežsaimnieciskās darbības veikšana putnu ligzdošanas sezonas laikā rada traucējuma faktoru. To izraisa galvenokārt mežizstrāde, meža materiālu izvešana un ceļu būve. Putni cieš no ilgstošas cilvēka klātbūtnes ligzdas tuvumā. Iztraucēti putni nevar sekmīgi pabeigt ligzdošanu – olas atdziest, vai arī olas/mazuļi tiek par laupījumu plēsējam, kamēr pieaugušie putni aizbiedēti no ligzdas. Zemas ligzdošanas sekmes izraisa ilglaicīgu populācijas lejupslīdi. Ērgļi un melnais stārķis ir ļoti jūtīgi attiecībā uz traucējumu ligzdošanas laikā, tādēļ mežizstrāde veicama tikai ārpus ligzdošanas sezonas.

3. Meža meliorācija un nereti arī ceļu būve izraisa mitrāju un slapjo mežu nosusināšanu. Tas samazina putnu (melnā stārķa) barošanās iespējas.

4. Trupējošas koksnes daudzums mežā nosaka apdraudēto dzeņu sugu sastopamību. Nokaltušus un kalstošus kokus dzeņi izmanto gan ligzdošanai, gan kā barošanās vietas. Trupējošas koksnes izvākšana un vecu apšu izciršana kopšanas cirtēs apdraud reto dzeņu sugu populācijas, it īpaši tādēļ, ka samazinās to barošanās iespējas (dzeņi barojas ievērojami lielākā platībā par 2-10 ha, kādā tiek veidoti mikroliegumi to ligzdošanas vietās).

Putniem, kas atkarīgi no atklātu ainavu, galvenokārt pļavu un ganību klātbūtnes, svarīgs faktors ir **pļavu un citu lauksaimniecības zemju apsaimniekošana**. Piemēram, griezei pļavas ir gan ligzdošanas, gan barošanās biotops, mazajam ērglim - barošanās biotops. Lauksaimniecības zemes ir nozīmīgas arī kā migrējošo putnu (zosu, gulbjū, dzērvju) atpūtas un barošanās vietas.

Plāvas un ganības degradējas pateicoties tradicionālās plāvu un ganību apsaimniekošanas trūkumam un tam sekojošai aizaugšanai ar krūmiem un kokiem. Nākotnē nav izslēgta arī pretēja negatīva tendence – lauksaimniecības zemju uzaršana un graudaugu audzēšana lielās vienlaidus platībās.

2.3.2. Zīdītāji

Dabas aizsardzības vērtība

Teritorijā plaši sastopamie **bebri**, kam ir būtiska loma bioloģiski nozīmīgu biotopu veidošanā dabas parkā, kā suga nav Latvijā aizsargājami. Bebris ir aizsargājams Eiropas mērogā – suga ierakstīta ES Biotopu direktīvas II pielikumā, tomēr Latvija ir panākusi atrunu bebru medību saglabāšanai. Zvārdes dabas parkā bebru medības tomēr būtu jāierobežo, jo to veidotie biotopi ir viena no teritorijas lielākajām vērtībām – tie ir nozīmīgi gan paši par sevi, gan arī kā barošanās vietas apdraudētajām putnu sugām. Teritorijā nav konstatētas aizsargājamas augu vai dzīvnieku sugas, kuras bebru klātbūtne ietekmētu negatīvi.

Sociālekonomiskā vērtība

Īpatnējā, bebru pārveidotā ainava, vilka un lūša pēdas u.tml. ir interesanti objekti dabas tūristiem, kā arī piemēroti uzskates materiāli izpratnes celšanai par dabas aizsardzību.

Teritorijā lielā skaitā sastopami parastākie medījамie dzīvnieki - meža cūkas, stirnas, alņi un brieži. No Eiropā aizsargājamām sugām arī bebris un ūdrs ir medījамie dzīvnieki, vēl aizvien atļautas vilku un lūšu medības.

Ietekmējošie faktori

Lielos plēsējus, it sevišķi lūsi, negatīvi ietekmē *meža fragmentācija*, jo tiem nepieciešami plaši meža masīvi. Aizsargājamās medijамās sugas ietekmē *medības*.

2.3.3. Abinieki

Datu materiāls par abinieku sastopamību teritorijā ir nepietiekošs, lai plānotu īpašus aizsardzības pasākumus, tādēļ abinieku sugu aizsardzība plānojama, aizsargājot to biotopus (dažādus mitrājus). Nepieciešama detalizēta abinieku sugu sastopamības izpēte.

2.3.4. Augi

Vienīgā no ES aizsargājamām sugām konstatētā suga - spilvainais ancītis *Agrimonia pilosa* Latvijā nav uzskatāma par apdraudētu, Latvijas austrumu daļā tā ir bieži sastopama suga. Īpaši pasākumi šīs sugas saglabāšanai dabas parkā nav nepieciešami.

Arī teritorijā sastopamajām Latvijā aizsargājamām augu sugām īpaši aizsardzības pasākumi nav plānoti, jo vairums sugu, kurām veidojami mikroliegumi, sastopamas dabiskajos meža biotopos. Izņēmums ir viļņotā nekera. Tās aizsardzībai būtu nepieciešama apšu saglabāšana piemistrojumā dažāda tipa mežos.

2.4. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Dabas aizsardzības vērtības	Sociālekonomiskās vērtības
Aizsargājami meža biotopi un tajos	Mežizstrāde kā ienākumu avots vietējiem

sastopamās apdraudētās augu un dzīvnieku (īpaši putnu) sugas.	iedzīvotājiem un valstij. no dabas vērtību saglabāšanas mežos atkarīgas tūrisma attīstības iespējas nākotnē.
Ekstensīvi apsaimniekotas lauksaimniecības zemes kā mazā ērgļa barošanās biotops.	Sastopamas lauksaimnieciskajai ražošanai piemērotas samērā bagātas augsnes; sociālekonomiskā vērtība tiktu paaugstināta, ieviešot agrovides shēmas.
Aizsargājami pļavu biotopi.	Sociālekonomiskā vērtība tiktu paaugstināta, ieviešot agrovides shēmas.
Daudzveidīgs dabas komplekss ar augstu ainavisko vērtību.	Teritorija potenciāli piemērota tūrisma attīstībai, trūkst nepieciešamās infrastruktūras.

III. DAĻA. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI

3.1. Teritorijas apsaimniekošanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi

3.1.1. Nodrošināta dzīvotspējīgu mazā ērgļa un citu aizsargājamo putnu sugu populāciju pastāvēšana dabas parkā “Vecumi”

3.1.2. Nodrošināta citu aizsargājamo sugu un biotopu pastāvēšana dabas parkā “Vecumi”.

3.1.3. Nodrošināta ilgspējīga dabas parka teritorijas attīstība un izmantošana.

3.2. Teritorijas apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plānā apskatītajam apsaimniekošanas periodam

3.2.1. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietu aizsardzība mežos.

3.2.2. Nodrošināta aizsargājamām putnu sugām nozīmīgu ligzdošanas biotopu saglabāšana mežos.

3.2.3. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu barošanās biotopu saglabāšana.

3.2.4. Apturēta aizsargājamo meža biotopu un ar tiem saistīto apdraudēto sugu atradņu izzušana.

3.2.5. Apturēta aizsargājamo pļavu biotopu un ar tiem saistīto sugu atradņu izzušana.

3.2.6. Izveidota dabas parka “Vecumi” pārvaldes sistēma.

3.2.7. Veikta sabiedrības informēšana un izglītošana par dabas parka vērtībām, to aizsardzību un apsaimniekošanu, kā arī atbalsta saņemšanas iespējām lauku ainavas uzturēšanai un apsaimniekošanai.

3.2.8. Radīti priekšnoteikumi teritorijas ekonomiskajai izaugsmei, attīstot dabai draudzīgu saimniekošanu.

3.2.9. Nodrošināta apsaimniekošanas pasākumu efektivitāte.

3.2.10. Radīti priekšnoteikumi dabas tūrisma attīstībai.

IV. DAĻA. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

4.1. Apsaimniekošanas pasākumi

Īstermiņa mērķi	Pasākumi	Prioritāte, izpildes termiņš	Izmaksas un potenciālais izpildītājs	Izpildes kvalitātes rādītāji		
3.2.1. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietu aizsardzība mežos.	4.1.1. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietās mežos.	I 2004-2008	Ls 2500 (Ls 500 gadā) VMD, eksperti	Stabilas ligzdojošo aizsargājamo putnu sugu populācijas.		
	4.1.2. Mikroliegumu un to buferzonu aizsardzības režīma ieviešanas kontrole	I 2004-2008	VMD, RVP			
	4.1.3. Zonējumam atbilstoša aizsardzības režīma ieviešanas kontrole putniem nozīmīgās mežaudzēs.	II 2004-2008	VMD, RVP	Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu ligzdošanai piemērotu mežaudžu platību saglabāšana un palielināšana.		
	4.1.4. Papildus prasību izstrāde kopšanas cirtēm, lai saglabātu reto dzeņu sugu ligzdošanas iespējas.	II 2004	Ls 500 DAP, VAS "LVM"			
	4.1.5. Kopšanas ciršu kvalitātes novērtējums.	II 2004-2005	Ls 2000 DAP, VAS "LVM"			
3.2.3. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu barošanās biotopu saglabāšana.	Lauksaimniecības zemes					
	4.1.6. Agrovides plānu izstrāde saimniecībām, kurās plānojama plavu un ganību atjaunošana, izcērtot krūmus.	I 2004-2005	Ls 2800 (Ls 1400 gadā) LAD, DAP, eksperti	Aijaunotas un regulāri apsaimniekotas plavas, ganības un atmatas.		
	4.1.7. Krūmu izciršana aizaugošās lauksaimniecības zemēs.	I 2005-2006	Ls 7200 (Ls 3600 gadā) Zemes īpašnieki vai lietotāji			
	4.1.8. Plavu, ganību un pamestās aramzemes apsaimniekošana plaujot vai noganot.	I 2004-2008	Ls 217800 (Ls 43560 gadā) Zemes īpašnieki vai lietotāji			
	4.1.9. Atsevišķi augošu koku un to grupu, kā arī citu vertikālu ainavas elementu saglabāšana lauksaimniecības zemēs.	I 2004-2008	Zemes īpašnieki vai lietotāji			
	3.2.4. Apturēta aizsargājamo meža biotopu un ar tiem saistīto apdraudēto sugu atrašņu izzušana.	Meži				
		4.1.10. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem aizsargājamo sugu un biotopu atradnēs mežos.	I 2004-2008		Ls 2500 (Ls 500 gadā) VMD, eksperti	Saglabāti aizsargājami meža biotopi sākotnējās platībās. Vitālas apdraudēto meža sugu atradnes.

	4.1.11. Mikroliegumu aizsardzības režīma ieviešanas kontrole.	I 2004-2008	RVP, VMD	
3.2.5. Apturēta aizsargājamo pļavu biotopu un ar tiem saistīto sugu atbrāzļu iznīcināšana.	4.1.12. Agrovides plānu izstrāde saimniecībām, kurās plānojama pļavu un ganību atjaunošana, izcērtot krūmus.	I 2004-2005	Izmaksas iekļautas pasākuma 4.1.7. izmaksās. LAD, DAP, eksperti	Saglabāti aizsargājami pļavu biotopi sākotnējās platībās. Viālas apdraudēto pļavu sugu atbrāznes.
	4.1.13. Apgauma ar kokiem un krūmiem novākšana aizsargājamos pļavu biotopos.	I 2005-2006	Izmaksas iekļautas pasākuma 4.1.8. izmaksās. Zemes īpašnieki vai lietotāji	
	4.1.14. Pļavu un ganību apsaimniekošana pļaujot vai nogādot	I 2004-2008	Izmaksas iekļautas pasākuma 4.1.9. izmaksās. Zemes īpašnieki vai lietotāji	
	4.1.15. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem jaunatstās aizsargājamo sugu un biotopu atbrāznes.	II 2005-2008	Ls 1200 (Ls 300 gadā) DAP	
	4.1.16. Mikroliegumu aizsardzības režīma ieviešanas kontrole.	II 2006-2008	RVP	
	4.1.17. Konsultatīvās padomes izveide.	I 2004	VIDM, DAP u.c.	Izveidota konsultatīvā padome. Noslēgti līgumi par teritorijas apsaimniekošanu.
	4.1.18. Sadarbības līgumu slēgšana par teritorijas apsaimniekošanu starp iestādēm un organizācijām, kas pārstāv galvenās interešu grupas.	I 2004-2008	Pašvaldības, LAD, VAS "LVM", RVP	
	4.1.19. Iespiedmateriālu izgatavošana.	II 2004-2008	Ls 3500 Pašvaldības, DAP	Izdoti iespiedmateriāli. Semināru apmeklējums.
	4.1.20. Semināru organizēšana.	II 2004-2008	Ls 5000 (Ls 1000 gadā) Pašvaldības, DAP, VAS "LVM"	
	3.2.7. Veikta sabiedrības informēšana un izglītošana par dabas parka vērtībām, to aizsardzību un apsaimniekošanu, kā arī atbalsta saņemšanas iespējām lauku ainavas uzturēšanai un apsaimniekošanai.	4.1.21. Digitālo karšu sagatavošana, lai dabas parka lauksaimniecības zemes iekļautu LAD prioritāro teritoriju sarakstā atbalsta piešķiršanai agrovides pasākumu veikšanai.	I 2004	Ls 500 VIDM, LAD
4.1.22. Dabas aizsardzības plānā izvirzīto mērķu integrācija pagastu teritoriju plānojumos.		I 2004-2008	DAP, RVP, VAS "LVM"	DA plānā izvirzītie mērķi integrēti pagastu teritoriju plānojumos atbilstoši teritorijas zonējuma plānojumos.
3.2.8. Radīti priekšnoteikumi teritorijas ekonomiskajai izaugsmei, attīstot dabai draudzīgu apsaimniekošanu.				

3.2.9. Nodrošināta apsaimniekošanas pasākumu efektivitāte.	4.1.23. Trūkstošo un aktuālizējamo datu ievākšana par dabas parkā sastopamo sugu un biotopu atradnēm.	II 2008	Ls 10000 DAP	Pieejamie nepieciešamie dati par dabas vērtībām. Izstrādāta un ieviesta monitoringa sistēma, pieejami monitoringa rezultāti. Sagatavoti priekšlikumi jaunam DA plānam.
	4.1.24. Apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas un monitoringa sistēmas izstrāde un ieviešana	II 2005	Ls 5000 DAP	
	4.1.25. Priekšlikumu sagatavošana jaunam dabas aizsardzības plānam atbilstoši monitoringa rezultātiem.	II 2008	Ls 1000 DAP	
3.2.10. Radīti priekšnoteikumi dabas tūrisma attīstībai.	4.1.26. Skatu torņu būve.	III 2005-2008	Ls 13000 Pašvaldības VAS "LVM"	Uzbūvēti 2 skatu torņi. Ievēdoti dabas tūrisma maršruti un takas.
	4.1.27. Dabas tūrisma maršrutu un dabas taku izveide.	III 2005-2006	Ls 2500 Pašvaldības VAS "LVM"	

3.2.1. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietu aizsardzība mežos

Lai nodrošinātu ligzdošanas iespējas aizsargājamām putnu sugām (galvenokārt mazajam ērglim, kā arī melnajam stārķim), jā saglabā neskarta mežaudze, kurā tie ligzdo, kā arī jānovērš traucējuma faktors ligzdošanas sezonas laikā. Tas panākams, veidojot mikroliegumus ap šo putnu ligzdvietai. Bieži mikroliegumu izveide nepieciešama arī reto dzeņu sugu ligzdošanas vietu saglabāšanai.

4.1.1. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem jaunatrastās aizsargājamo putnu sugu ligzdošanas vietās mežos

Atrodot jaunu aizsargājamās putnu sugas (kurai jāveido mikroliegumi atbilstoši Dabas aizsardzības noteikumiem meža apsaimniekošanā) ligzdvietai, nekavējoties jāpārtrauc saimnieciskā darbība tās apkārtnē, ja tāda notiek, un jāierosina mikrolieguma veidošana atbilstoši Mikroliegumu noteikumiem. Mikrolieguma platība katrai sugai noteikta Mikroliegumu noteikumos. Saskaņā ar Dabas aizsardzības noteikumiem meža apsaimniekošanā, ap mikroliegumu jāizdala atbilstoša buferzona.

4.1.2. Mikroliegumu un to buferzonu aizsardzības režīma ievērošana

Mikroliegumu un to buferzonu aizsardzības režīma ievērošanas kontrole jānodrošina Valsts meža dienestam sadarbībā ar Reģionālo vides pārvaldi.

3.2.2. Nodrošināta aizsargājamām putnu sugām nozīmīgu ligzdošanas biotopu saglabāšana mežos

4.1.3. Zonējumam atbilstoša aizsardzības režīma ievērošana putniem nozīmīgās mežaudzēs

Vecu mežaudžu un vecu koku trūkums ir viens no galvenajiem limitējošiem faktoriem mežos ligzdojošo īpaši aizsargājamo putnu sugu sastopamībai. Lai saglabātu aizsargājamo putnu sugu ligzdošanai piemērotas mežaudzes ne tikai esošajos atsevišķajos mikroliegumos, bet arī to apkārtnē, jāaizsargā visas potenciāli putniem nozīmīgās mežaudzes dabas parkā. Tas ir nepieciešams, lai palielinātu potenciālo ligzdošanas vietu pieejamību un nodrošinātu to esamību nākotnē.

4.1.4. Papildus prasību izstrāde kopšanas cirtēm, lai saglabātu reto dzeņu sugu ligzdošanas iespējas

Jāizstrādā prasības kopšanas cirtēm dabas parka teritorijā, lai nodrošinātu lielu dimensiju koku (tajā skaitā vecu apšu, nokaltušu un kalstošu koku) un kritalu saglabāšanu pietiekamā daudzumā, lai nodrošinātu barošanās iespējas retajām dzeņu sugām.

4.1.5. Kopšanas ciršu kvalitātes novērtējums

Jāveic kopšanas ciršu kvalitātes novērtējums no dabas aizsardzības viedokļa pēc stāvokļa dabā.

3.2.3. Nodrošināta aizsargājamo putnu sugu barošanās biotopu saglabāšana.

Aizsargājamās dzeņu sugas gan ligzdo, gan barojas mežā. Dzeņiem nepieciešamo barošanās biotopu saglabāšanu nodrošinās dabas parka individuālo aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumu prasības (nokaltušu koku saglabāšana mežaudzēs, vecu koku saglabāšana cirsmās, bebru uzpludinājumu saglabāšana).

Savukārt mazajam ērglim, lai barotos, nepieciešamas lauksaimniecības zemes ar pietiekoši zemu veģetāciju, lai putns varētu saskatīt un noķert sīkos zīdītājus. Lai nodrošinātu piemērotus barošanās apstākļus šai sugai, kā arī citām ar atklāto ainavu saistītām sugām (griezei, ormanītim, sila cīrulim u.c.), svarīgi nodrošināt atbilstošu lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu (pļaušanu, ganīšanu).

4.1.6. Agrovīdēs plānu izstrāde saimniecībām, kurās plānojama pļavu un ganību atjaunošana, izcērtot krūmus

No Latvijas lauku attīstības plānā iekļautajiem zemniekiem pieejamajiem maksājumiem daļa tiks novirzīta pasākumam "Lauku ainavas saglabāšana", kas ietver maksājumus aizaugušo pļavu atbrīvošanai no krūmiem. Šī finansējuma saņemšanai katrai saimniecībai būs nepieciešams sagatavot pasākumu plānu.

4.1.7. Krūmu izciršana aizaugušās lauksaimniecības zemēs

Lai lauksaimniecības zemes būtu piemērotas mazajam ērglim kā barošanās platības, nepieciešams likvidēt apaugumu ar krūmiem un kociņiem. Pēc šī apauguma novākšanas iespējams uzsākt ilgstošu pļavu un ganību apsaimniekošanu pļaujot vai noganot.

Atsevišķās vietās ieteicams atstāt atsevišķus krūmus un kokus, kā arī to grupas, īpaši rozes, mežābeles un vilkābeles.

Izņēmums ir bridējputniem nozīmīgas mitraines (applūstošas pļavas, ar lakstaugiem aizaugušu dīķu malas), kuru tuvumā nav pieļaujama krūmu un koku atstāšana, jo tā palielina ūdensputnu un tārtiņveidīgo putnu ligzdu postījumus (vārnveidīgie putni šādus paaugstinājumus izmanto par novērošanas vietām).

Plānota krūmu izciršana apm. 30 ha lielā platībā (summējot nelielas platības dažādās dabas parka vietās). Krūmu izciršanai paredzētais finansējums atbilstoši Latvijas lauku attīstības plānam aprēķināts 7200 latu apmērā gadā 2 gadu periodam. Pasākuma izmaksas iekļautas arī pasākuma 4.1.12. izmaksas, jo atjaunojamās bioloģiski vērtīgo pļavu biotopu platības ietilpst putniem nozīmīgajās platībās.

4.1.8. Pļavu, ganību un pamestās aramzemes apsaimniekošana pļaujot vai noganot

Lai uzturētu pļavas un ganības, nepieciešams tās nepārtraukti apsaimniekot. Apsaimniekošanas metodes izvēle ir atkarīga no agrākā pļavas apsaimniekošanas veida. Nepārtraukti ar vienu metodi apsaimniekotas pļavas turpina regulāri apsaimniekot ar to pašu metodi. Ar dažādām metodēm apsaimniekotās pļavās izvēlas vienu apsaimniekošanas metodi un turpina to veikt regulāri. Ilgāku laiku neapsaimniekotās vietās ieteicama pakāpeniska vai daļēja apsaimniekošana, vietām

atstājot arī augstāku veģetāciju. Mazāk aizaugušās platībās iespējams uzreiz pielietot **plaušanu**. Plaušana jāveic vietās, kas arī agrāk pļautas (nevis ganītas), kā arī kā atjaunojošs pasākums pirms ganīšanas uzsākšanas. Vēlams pļaut vismaz reizi 2 gados. Nopļautā zāle jāaižvāc, lai nepieaugtu barības vielu daudzums, neveidotos kūla un varētu dīgt sēklas. Plaušanas laiks jāplāno cik vien vēlu iespējams, ne agrāk kā 1. jūlijā, lai ļautu putniem sekmīgi pabeigt ligzdošanu. Jāizmanto dzīvniekus saudzējošas plaušanas metodes. Plaušana jāveic no pļavas (lauka) vidus uz malām, vai arī no vienas lauka malas virzienā uz mežmalu, krūmājiem vai uz pļaušanai neparedzētu zonu, tādējādi dodot iespēju putniem un citiem dzīvniekiem paglābties no pļaušanas tehnikas. Lai pasargātu putnu ligzdas, ieteicams pļaut ne zemāk par 10 cm (īpaši, ja pļauj pirms jūlija vidus). Vislabāk pļaušanu būtu veikt pēc rotācijas principa. Ieteicams samazināt pļaujmašīnas pārvietošanās ātrumu un nenopļaut lielas vienlaidus platības vienā reizē. Vienā dienā ieteicams pļaut tikai ½ vai nedaudz vairāk lauka, lai jaunie putni varētu pa nakti atrast jaunu paslēptuvi. Ja iespējams, jāatstāj nenopļauti zālāja laukumi - pa laukuma perimetru vai stūros, vai arī ap krūmājiem, kokiem un slapjās vietās, tādējādi radot labvēlīgus apstākļus bezmugurkaulniekiem un sīkajiem zīdītājiem. Lielos vienlaidus pļavu masīvos ļoti nozīmīgas ir atsevišķas joslas vai iecirkņi, kurus pļauj tikai reizi 2 vai 3 gados, nodrošinot dažādu bezmugurkaulnieku – putnu barības objektu daudzveidības saglabāšanos, kā arī slēptuves un barošanās vietas putniem, piem. griezēm (īpaši pavasarī un vasaras beigās pēc pārējo platību nopļaušanas). Nav ieteicams pļavu pievelt pavasarī, jo tādējādi tiek iznīcinātas putnu ligzdas.

Ganīšana. Lopi jāgana nepiesieti, lai panāktu vienmērīgu noganījumu un neizpostītu putnu ligzdas ar ķēdi. Ganīšanu var veikt pakāpeniski pa daļām jeb rotācijveidā vai nepārtraukti jeb ilgstoši. Ganot rotācijveidā, ganību platību sadala nelielos laukumos, lai tajos būtu ietverta atšķirīga veģetācija. Piemēram, nogāzē pa vertikāli var izdalīt laukumu no nogāzes augšas līdz lejai, lai būtu pietiekama zelmeņa dabiskā daudzveidība. Nepārtraukta jeb ilgstoša ganīšana varētu būt piemērota vietās, kur dalījums atsevišķos nodaļījumos ir nepraktisks.

4.1.9. Atsevišķi augošu koku un to grupu, kā arī citu vertikālu ainavas elementu saglabāšana lauksaimniecības zemēs

Vertikālie ainavas elementi ir ļoti nozīmīgi mazajam ērglim, medījot uz gaidi, tādēļ saglabājami. Izņēmums ir bridējputniem nozīmīgas mitraines (applūstošas pļavas, ar lakstaugiem aizaugušu dīķu malas), ap kurām nav ieteicama vertikālu ainavas elementu klātbūtne, jo tā palielina ligzdu postījumus (vārņveidīgie putni šādus paaugstinājumus izmanto par novērošanas vietām).

3.2.4. Apturēta aizsargājamo meža biotopu un ar tiem saistīto apdraudēto sugu atradņu izzušana

4.1.10. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem jaunatrastās aizsargājamo sugu un biotopu atradnēs mežos

Sk aprakstu pasākumam 4.1.1.

Daļai dabisko meža biotopu mikroliegumu – slapjajiem mežiem (piem. melnalkšņu staignājiem) nepieciešama buferzona, kurā tiek ierobežota jebkura darbība, kas var

izmainīt hidroloģisko režīmu biotopa platībā. Īpaši uzmanīgi jāizvērtē un jāplāno ceļu renovācija un grāvju tīrīšana šo mikroliegumu tuvumā.

4.1.11. Mikroliegumu aizsardzības režīma ievērošanas kontrole

Sk. aprakstu pasākumam 4.1.2.

3.2.5. Apturēta aizsargājamo pļavu biotopu un ar tiem saistīto sugu atradņu izzušana

4.1.12. Agrovīdēs plānu izstrāde saimniecībām, kurās plānojama pļavu un ganību atjaunošana, izcērtot krūmus

Skat. aprakstu pasākumam 4.1.6.

4.1.13. Apageuma ar kokiem un krūmiem novākšana aizsargājamās pļavu biotopos

Skat. aprakstu pasākumam 4.1.7.

4.1.14. Pļavu un ganību apsaimniekošana pļaujot vai noganot

Skat. aprakstu pasākumam 4.1.8.

4.1.15. Mikroliegumu veidošana atbilstoši MK noteikumiem jaunatrastās aizsargājamo sugu un biotopu atradnēs

Aizsargājamo pļavu biotopu un aizsargājamo augu sugu atradnēs veidojami mikroliegumi atbilstoši Mikroliegumu noteikumiem, ja ar pļaušanu vai ganīšanu nevar sasniegt aizsardzības mērķi.

4.1.16. Mikroliegumu aizsardzības režīma ievērošanas kontrole

Kontroli veic reģionālā vides pārvalde

3.2.6. Izveidota dabas parka "Vecumi" pārvaldes sistēma

4.1.17. Konsultatīvās padomes izveide

Kamēr netiek veidota dabas parka administrācija, apsaimniekošanas pasākumu koordinēšana un uzraudzība jāveic, sadarbojoties pašvaldībām, VMD, VAS "LVM", RVP, DAP. Konsultatīvās padomes izveide var tikt balstīta uz DA plāna izstrādes uzraudzības padomes bāzes.

4.1.18. Sadarbības līgumu slēgšana par teritorijas apsaimniekošanu starp iestādēm un organizācijām, kas pārstāv galvenās interešu grupas

Sadarbības līgumu noslēgšana starp pašvaldībām, Dabas aizsardzības pārvaldi un citām ieinteresētajām pusēm par "Vecumu" dabas parka dabas aizsardzības plāna ieviešanu.

3.2.7. Veikta sabiedrības informēšana un izglītošana par dabas parka vērtībām, to aizsardzību un apsaimniekošanu, kā arī atbalsta saņemšanas iespējām

4.1.19. Iespiedmateriālu izgatavošana

Jāsagatavo un jāiespiež bukleti par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešamajiem biotopu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumiem, to veikšanas metodiku un finansējuma iespējām.

Lai nodrošinātu atbilstošu lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu vietās, kur tas nepieciešams bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, un kur tas nav saimnieciski izdevīgi, līdzekļus var piesaistīt, piemēram, agrovides programmu ietvaros, kā arī piesaistot speciālu finansējumu kādas konkrētas sugas vai biotopa aizsardzībai. Informācija par šīm iespējām izplatāma vietējiem zemes īpašniekiem un lietotājiem, lai atrastu potenciālos sadarbības partnerus. Saistībā ar pievienošanas ES, šādas atbalsta iespējas dos Latvijas lauku attīstības plāna realizācija (nepieciešamā informācija meklējama Lauku atbalsta dienestā).

4.1.20. Semināru organizēšana

Lai veicinātu vietējo iedzīvotāju iesaistīšanos biotopu apsaimniekošanas pasākumos, organizējami semināri par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešamo apsaimniekošanas pasākumu metodiku, pieredzi citās valstīs un aizsargājamās teritorijās, finansu piesaistes iespējām. Plānoti 2 semināri reizi gadā.

3.2.8. Radīti priekšnoteikumi teritorijas ekonomiskajai izaugsmei, attīstot dabai draudzīgu apsaimniekošanu

4.1.21. Digitālo karšu sagatavošana, lai dabas parka lauksaimniecības zemes iekļautu Lauku atbalsta dienesta prioritāro teritoriju sarakstā atbalsta piešķiršanai agrovides pasākumu veikšanai

Visa plānotā dabas parka teritorijas atklātā ainava kā prioritāra jāiekļauj papildus maksājumu saņemšanai no Eiropas Savienības strukturālajiem fondiem. Tas stimulētu zemes apsaimniekotājus saglabāt un paplašināt mazo ērgļu barošanās biotopu platības.

4.1.22. Dabas aizsardzības plānā izvirzīto mērķu integrācija pagastu teritoriju plānojumos

Žīguru un Vecumu pagastos nav izstrādāti pagastu teritoriju plānojumi, tapēc plānā izvirzītie mērķi ir jāiekļauj šajos plānos.

3.2.9. Nodrošināta apsaimniekošanas pasākumu efektivitāte

4.1.23. Trūkstošo un aktualizējamo datu ievākšana par dabas parkā sastopamo sugu un biotopu atradnēm

Reto sugu un biotopu inventarizācija dabas parkā LIFE projekta ietvaros nav noklājusi visu teritoriju, jo, balstoties uz ekspertu datiem, tika veiktas robežu

izmaiņas. Līdz ar to vēlāk pievienotās daļas nav inventarizētas visos aspektos. Tādēļ būtiski veikt teritorijas papildus inventarizāciju.

Nepietiekoša informācija ir par aizsargājamo bezmugurkaulnieku, abinieku un rāpuļu sastopamību teritorijā.

4.1.24. Apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas un monitoringa sistēmas izstrāde un ieviešana

Monitoringa sistēmas izstrādei un ieviešanai dabas parka teritorijā jāpiesaista nozaru eksperti. DA plānā noteikto mērķu realizēšanai nepieciešamās izmaiņas apsaimniekošanas pasākumos jāveic ar monitoringa ekspertu un plāna izstrādātāju piekrišanu.

Par potenciālajiem monitoringa indikatoriem var kalpot apdraudēto putnu sugu ligzdojošo pāru skaits, neielaboto pļavu indikatorsugu sastopamība un vitalitāte, dabisko meža biotopu indikatorsugu un specializēto sugu sastopamība un vitalitāte.

Monitoringa stacijas pirmkārt jāizvēlas vietās, kurās tiek veikti biotopu apsaimniekošanas pasākumi, kā arī tur, kur dabas vērtības visvairāk apdraud antropogēnā ietekme.

4.1.25. Priekšlikumu sagatavošana jaunam dabas aizsardzības plānam atbilstoši monitoringa rezultātiem

Balstoties uz monitoringa rezultātiem un citiem sugu populāciju un biotopu izmaiņu indikatoriem, jāizvērtē dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu efektivitāte un nepieciešamības gadījumā jāierosina atbilstošas izmaiņas teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas režīmā.

3.2.10. Radīti priekšnoteikumi dabas tūrisma attīstībai

Līdz šim dabas tūrisma iespējas teritorijā nav izmantotas, galvenokārt atbilstošas infrastruktūras trūkuma dēļ.

4.1.26. Skatu torņu būve

Plānots uzbūvēt divus koka skatu torņus. Torņu būvei jāizvēlas viegli piekļūstamas vietas, no kurām paveras skats uz savdabīgo dabas parka ainavu un vērtīgajiem biotopiem un kur iespējams novērot retās putnu sugas. Torņu būvniecība saskaņojama ar attiecīgajiem zemes īpašniekiem.

4.1.27. Dabas tūrisma maršrutu un dabas takas izveide

Iespējams izveidot divas kājām izejamas dabas takas teritorijas ziemeļu un dienvidu daļās.

4.2. Ieteicamais teritorijas zonējums

Izstrādātais zonējums balstīts uz teritorijas inventarizācijas datiem, nozīmīgākās dabas vērtības (apdraudēto putnu sugu ligzdošanas vietas, vērtīgākos meža biotopus) iekļaujot stingrā režīma un dabas lieguma zonā. Teritorijas ārējā robeža noteikta tā, lai mazajam ērglim nozīmīgie barošanās klajumi tiktu iekļauti dabas parkā un līdz ar to varētu tikt apsaimniekoti Latvijas lauku attīstības plāna ietvaros.

Ieteicamais teritorijas zonējums parādīts kartē pielikumā.

V. DAĻA. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA

5.1. Plāna ieviešanas praktiskie aspekti

Dabas parka konsultatīvā padome koordinēs DA plānā paredzēto pasākumu veikšanu. Plāna realizācijai jānotiek, sadarbojoties pašvaldībām, DAP, RVP, VAS "LVM", VMD, nevalstiskajām organizācijām. Ieteicama tūrisma plānotāja piesaiste.

Pasākumi lauksaimniecības zemēs jāveic sadarbībā ar ZM lauku atbalsta dienestu. Atbalstu lauksaimniecības zemju apsaimniekošanai Latvijas lauku attīstības plāna ietvaros būs iespējams saņemt pie tajā minētajiem nosacījumiem.

Plāna ieviešanas kontrole jābalsta uz apsaimniekošanas pasākumu izpildes monitoringu.

Efektīvai dabas parka teritorijas kontrolei nepieciešams algot 1-2 inspektoros, paredzot finansējumu arī transporta izdevumiem.

Gadījumā, ja finansējuma piesaiste plāna ieviešanas pirmajos gados aizkavējas, attiecīgi jāpalielina finansējuma plānojums nākamajiem gadiem. Nepieciešamības gadījumā konsultatīvajai padomei jālemj par veicamo pasākumu prioritāti.

5.2. Plāna atjaunošana

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts 5 gadiem. Plāns jāpārskata un jāatjauno piecus gadus pēc tā apstiprināšanas. Plāna atjaunošana veicama gada laikā pēc esošā plāna darbības izbeigšanās.

5.3. Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos

Teritoriālpilnojumumi pagastiem, kuru teritorijās atrodas "Vecumu" dabas parks, līdz šim nav izstrādāti. Dabas aizsardzības plānā paredzētās prasības jāintegrē teritoriālpilnojumos to izstrādes gaitā.

Jebkādos citos teritoriju plānojumos, kas ietver dabas parku, jānorāda aizsargājamās teritorijas zonējums un aizsardzības režīms, kā arī pārējās dabas aizsardzības plāna prasības, kas ir saistošas konkrētajam plānojumam.

5.4. Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts

DABAS PARKA "VECUMI" INDIVIDUĀLIE AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMI

1. Noteikumi nosaka dabas parka "Vecumi" (turpmāk – dabas parks) funkcionālo zonējumu un individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību, lai nodrošinātu apdraudēto putnu sugu, to dzīvotņu un citu teritorijas dabas vērtību aizsardzību, kā arī teritorijas ilgtspējīgu attīstību.
2. Dabas parka teritorijā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, ja šajos noteikumos nav noteikts citādi.
3. Visā dabas parka teritorijā aizliegtas šādas darbības:

- 3.1. ķīmikāliju pielietošana augsnes sagatavošanā meža zemēs un meža kultūru kopšanā;
 - 3.2. lauksaimniecības zemju apmežošana;
 - 3.3. pļavu uzāršana dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās;
 - 3.4. jaunu derīgo izrakteņu iegūšanas vietu iekārtošana.
4. Lai nodrošinātu optimālu teritorijas aizsardzību un izmantošanu, dabas parkā ir noteiktas šādas funkcionālās zonas:
 - 4.1. stingrā režīma zona;
 - 4.2. dabas lieguma zona;
 - 4.3. dabas parka zona.
 5. Dabas parka platība ir 7842 ha. Dabas parka funkcionālo zonu shēma noteikta šo noteikumu 1. pielikumā, bet funkcionālo zonu robežas – šo noteikumu 2. pielikumā.
 6. Stingrā režīma zona ir izveidota īpaši aizsargājamām putnu sugām nozīmīgo mežaudžu saglabāšanai vienotā kompleksā ar dabiskajiem meža biotopiem un citām aizsargājamām dabas vērtībām.
 7. Stingrā režīma zonā ir aizliegta jebkāda saimnieciskā un cita veida darbība, izņemot šādas darbības:
 - 7.1. teritorijas apmeklēšana, lai to apsargātu un kontrolētu aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanu;
 - 7.2. zinātniskie pētījumi pēc iepriekšējas rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi;
 - 7.3. ugunsdrošības pasākumi;
 - 7.4. apsaimniekošanas pasākumi, kas nepieciešami īpaši aizsargājamu sugu un biotopu saglabāšanai (pēc rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi);
 - 7.5. ogošana un sēņošana, pastaigas;
 - 7.6. medības saskaņā ar medības regulējošiem un citiem normatīvajiem aktiem laika periodā no 15. augusta līdz 1. martam;
 - 7.7. makšķerēšana saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
 - 7.8. tūrisma un izglītojošu pasākumu organizēšana (saskaņojot ar reģionālo vides pārvaldi, ja pasākumā piedalās vairāk nekā 30 cilvēku);
 - 7.9. izziņas taku un skatu laukumu ierīkošana atbilstoši dabas aizsardzības plānam pēc rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi;
 - 7.10. pārvietošanās pa valsts, pašvaldību, meža un servitūtu ceļiem;
 - 7.11. valsts autoceļu un pagasta ceļu uzturēšana un renovācija laika periodā no 15. augusta līdz 15. aprīlim (pēc iepriekšējas rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi).
 8. Dabas lieguma zona ir izveidota, lai mazinātu mežsaimnieciskās darbības ietekmi uz stingrā režīma zonu, kā arī lai veidotu vienlaidus mežaudzes ar nozīmīgu bioloģiskās daudzveidības potenciālu.
 9. Dabas lieguma zonā ir aizliegtas šādas darbības:

- 9.1. galvenā cirte;
 - 9.2. mežsaimnieciskā darbība laika posmā no 1. marta līdz 15. augustam, izņemot meža ugunsdrošības pasākumus un bīstamo koku ciršanu un novākšanu;
 - 9.3. koku ciršana kopšanas cirtēs, ja valdaudzē ietilpstošo koku vidējais vecums pārsniedz: priedēm - 60 gadus, eglēm, bērziem un melnalkšņiem – 50 gadus, apsēm – 30 gadus, izņemot augšanā atpalikušos, slimību inficētos un kaitēkļu invadētos kokus;
 - 9.4. koku ciršana, kuru caurmērs 1,30 m augstumā pārsniedz: ozolam – 50 cm, priedei, bērzam – 65 cm, eglei – 70 cm, apsei – 80 cm, melnalksnim – 45 cm, osim – 60 cm, liepai – 30 cm;
 - 9.5. augošu koku atzarošana mežaudzēs, izņemot atzarošanu skatu punktu ierīkošanai un uzturēšanai, kā arī satiksmes drošībai uz ceļiem;
 - 9.6. nokaltušu koku ciršana un kritalu vai to daļu izvākšana, kuru caurmērs resnākajā vietā ir lielāks par 25 cm, izņemot bīstamu koku novākšanu;
 - 9.7. veicot kopšanas cirtes mistrotās audzēs, veidot mežaudzi, kurā vienas koku sugas īpatsvars ir 70% un lielāks;
 - 9.8. telekomunikāciju torņu uzstādīšana;
 - 9.9. zemes transformācija, izņemot šo noteikumu 10. punktā minētos gadījumus;
 - 9.10. jaunu ceļu būve;
 - 9.11. medības laika periodā no 1. marta līdz 15. augustam.
10. Dabas lieguma zonā laika periodā no 15. augusta līdz 1. martam atļauta esošo ceļu renovācija pēc iepriekšējas rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi, ja nepieciešams, papildus veicot zemes transformāciju posmos, kuru plāna, garenprofila vai šķērsprofila ģeometriskie rādītāji neatbilst Latvijas valsts standartu LVS 190 - 2:1999 "Ceļu tehniskā klasifikācija, parametri, normālprofili" un LVS 190 - 1:2000 "Ceļu projektēšanas noteikumi. Ceļa trase" prasībām.
 11. Meža materiālu izvešana no cirmsmām (pievešana pie ceļa) caur stingrā režīma zonu un dabas lieguma zonu atļauta tikai laika periodā no 15. augusta līdz 1. martam.
 12. Stingrā režīma zonā un dabas lieguma zonā laika posmā no 1. marta līdz 15. augustam aizliegtas medības, izņemot medņu medības, ja iepriekšējā gada riesta uzskaitē konstatēti vismaz pieci dziedoši gaiļi. Katrā riestā drīkst nomedīt ne vairāk kā vienu medņu gaili katru otro gadu.
 13. Stingrā režīma zonā un dabas lieguma zonā aizliegtas bebru medības un bebru dambju un to mītņu bojāšana, izņemot sekojošus gadījumus, pēc iepriekšējas rakstiskas saskaņošanas ar reģionālo vides pārvaldi:
 - 13.1. bebru aizsprosti paaugstina gruntsūdens līmeni dabas parkam pieguļošajās teritorijās;
 - 13.2. bebru darbība apdraud īpaši aizsargājamo sugu vai biotopu saglabāšanu;
 - 13.3. bebru darbības rezultātā tiek bojāti vai appludināti ceļi;

- 13.4. bebru darbības rezultātā tiek appludinātas agrāk bebru neskartas mežaudzes dabas parka zonā.
14. Dabas parka zona ir izveidota, lai veicinātu visu dabas vērtību kompleksu saglabāšanu un nodrošinātu teritorijas ilgtspējīgu un sabalansētu izmantošanu.
15. Dabas parka zonā atļauts cirst kokus kailcirtē:
 - 15.1. ja kailcirtes maksimālā platība silā, mētrājā, lānā, nepārsniedz trīs hektārus;
 - 15.2. ja kailcirtes maksimālā platība damaksnī, viršu ārenī, mētru ārenī, viršu kūdrenī un mētru kūdrenī nepārsniedz divus hektārus;
 - 15.3. ja kailcirtes maksimālais platums gāršā, vērī, grīnī, slapjajā mētrājā, slapjajā damaksnī, slapjā vērī, slapjā gāršā, purvājā, niedrājā, dumbrājā, liekņā, šaurlapu ārenī, platlapju ārenī, , šaurlapu kūdrenī un platlapju kūdrenī nepārsniedz 50 metrus vai arī ja cirsmas kopējā platība šajos meža tipos ir mazāka par 1 ha.
16. Galvenajā cirtē dabas parka zonā jā saglabā vismaz 20 vecākie un pēc caurmēra lielākie koki (rēķinot uz cirsmas hektāru), vispirms saglabājot:
 - 16.1. iepriekšējās ģenerācijas kokus;
 - 16.2. kokus ar lielām (diametrs lielāks nekā 50 cm) putnu ligzdām un blakus augošos kokus vismaz 10 m rādiusā ap ligzdas koku;
 - 16.3. dobumainus kokus;
 - 16.4. kokus ar lieliem un resniem zariem.
17. Dabas lieguma un dabas parka zonā kopšanas cirtēs jā saglabā visi koki, kas atbilst šo noteikumu 16. punktā minētajiem kritērijiem.
18. Konstatējot apdzīvotu mazā ērgļa vai melnā stārķa ligzdu, kurai nav izveidots mikroliegums, dabas lieguma un dabas parka zonā, nekavējoties jā pārtrauc saimnieciskā darbība 200 m rādiusā ap ligzdu līdz mikrolieguma izveidošanai.